

త్యాగధనులు

రచయితలు:

ఆదిరాజు చంద్రమాళేశ్వరరావు,
గబ్బిట మృత్యుంజయశాస్త్రి విద్వాన్
(సీనియర్ తెలుగు పండిట్ ఇ. సి. యమ్. హైస్కూల్)
హిందూపురం

పబ్లిషర్లు:

ఉమావల్లి కేషన్సు, ఉయ్యూరు.

All rights reserved

1950

UMA PRESS VUYYURU

మ న వి

సర్వధర్మములకు మేలుబంతి స్వార్థత్యాగము. అట్టి త్యాగముచేతనే మహాత్ముని నాయకత్వమున మనభారతము సర్వతంత్ర స్వతంత్రమైనది. ఈ స్వాతంత్ర్యమునకు చిరస్థాయిత్వము భారత యువకుల ప్రవర్తనముపై నాధారపడినది. వారిట్టి శక్తిమంతులగుటకు స్వదేశమండలి స్వార్థత్యాగుల జీవిత పఠన మత్యావశ్యకము ఇట్టిసంకల్పముతోనే భారత దేశమండలి ప్రాచీన నవీన త్యాగిశిరోమణుల జీవితగాథలందు గూర్చబడినవి. వీనిబఠించినబాలకులుత్తమ భారతపౌరులగుదురని మా హృదయపూర్వక విశ్వాసము.

కాని మా యీ ప్రయత్న సాఫల్యమున్నత పాఠశాలా నిర్వాహకులయు, నుపాధ్యాయ సోదరులయునుదార హృదయములపైనిలిచినది.

ఈ మాకృషికి గావించు సూచనలన్నియు సాదరముగ స్వీకరింపబడును.

విషయ సూచిక

1 నుబాను చంద్రిబోను	—	—	1
2 బోను అంతర్ధాన గాధ	—	—	9
3 బీష్ముడు	—	—	37
4 శ్రీరాముడు	—	—	49
5 విజయలక్ష్మీ పండిట్	—	—	68
6 ఖాన్ సోదరులు	—	—	82

త్యాగ భనులు

సుదాసు-పల్లదపోసు

స. నా. రాష్ట్రపతి పదవి విరక్తితో వ్యతిరేకించి
దొంగలనుండి ముమ్మసగొట్టి
తెగినానని పాడిలదేశీయ పైన్స్‌లు
నడిపివట్టి బోసు నాయకుడు

కాలక్షోభా! బోసును విసిగొన్నావువా! అతడు
మన భారతదేశ న్యాయస్థితికి పాపములు కాదా
గాంచిపెట్టెను. బ్రిటిషువారు బోసునొక కంటిలో నెల్లనవ
డును కనపెట్టుచుండిన సంగ దేశమునందు పెన్సలుకు బడి గల
నాయకుడని నెనుడే. బ్రిటిషువారి నెదురుగొట్టి యెప్పటికైన
భారతాంకు న్యాయత్రయంబు దేగిల పుట్టిచేయునె ప్రజ
లప్పటిలో నువ్విప్పుడు చుండ్గినారు. భారత దేశమునందు
కాంగ్రెసుకంటె పెద్దంన మయొకటిలేదు. సంగ దేశీయులు
కాంగ్రెసు సంగ కెదురుగా బోసును నెలకొట్టి కాంగ్రెసువారిచే
నిరయింపఁబడిన వ్యక్తి నొడింపఁజేయించి బోసునకు విజయంబు
జేగూర్చి. ఇంతకంటె నేమి కావలెను! బోసునంటి మహా
నాయకుడు భారత దేశములో మఱియొకడు లేడని తెలియు
చున్నదికదా! అట్టిబోసు చరిత్రమును వినఁడు.

సుఖాను చంద్రబోసు తండ్రి జానకీనాథబోసు. తల్లి
 క్రీమతి సుభానతీబోసు. వీరితృతీయ కుమారుడే సుఖాను
 చంద్రబోసు. జానకీనాథబోసు కలకమునందు న్యాయవాది.
 చాలాధనమును సంపాదించెను. జానకీనాథబోసు ఒకస్వప
 కలకమునకు పురపాలక సంఘాధ్యక్షుడయ్యెను. మరొక
 స్వప జిల్లాబారునకుగూడ అధికారి యయ్యెను. సుఖాను
 రంజకుండగుటచే ప్రభుత్వమీ జానకీనాథబోసునకు “రావు
 బహదూరు” బిరుదుమిచ్చెను. రావుబహదూరు జానకీనాథబోసు
 గనకమ్మమెయి నకీలుగగనూడ నియమింపబడెను.

. సుఖానుచంద్రబోసు 1897 సం॥జనవరి 23న శేరిలింగంపల్లి
 చెను. బోసుకృమముగా జెరిగిపెద్దవాండ్రు ఇంట్లోయవారశాస
 యందె కొన్నాళ్లు, రావెనాకాలేజి హైస్కూలులో కొన్నా
 ళును. చదివెను. సుఖాను గూనిపర్తిలో మొత్తముమీర
 కెండవ నాడుగ సుత్తుండై ప్రఖ్యాతి గడించెను.

సుఖానుకలక తాలోని రాజధాని కళాశాల (ప్రసిడెన్సీ
 కాలేజి)లోఁజేరి చదువనారంభించెను ఈ మధ్యకొంతకాలము
 తల్లి రంధ్రులతోఁజెప్పక వైరాగ్యముగలిగి నానాతీర్థంబులను
 తిరిగిచెప్పెను. ఇంటిలో మూగవానివలె జెవిటివానివలె
 నేదియో మోచింపసాగెను.

గాంధీమహాత్ముడు బారిష్టరుగనుండి వకీ కాఫికాలో
 ప్రభుత్వముతోఁబోరుచుండిన కాలములో, నెహ్రూవండితుడు

హోరో కేంద్రాన్ని విశ్వవిద్యాలయములోఁ జదువుచున్నకాలములో, బోసుముక్కుమూసికొని తపమాచరించు కొనుచుండెను.

తల్లి ప్రభావతీగోసు “నాయనా! చదువు మానెతివేనా? చదువకయున్న గౌరవములేదు. చదువురానివాఁడు సర్వేశ్వరునకును పనికిరాడు. ధ్రువునకుఁ జదువురాదని విష్ణువు నని శింఖముతోనూది విద్యవేసెను. దేశనాయకుఁడవు కావలెనున్న నున్నతవిద్య కావలయును. నాయనా! సినితనముఁ జదువక నోమరివెన పెరతనమున విచారించును,” అనిబోధించగా బోయకళాశాలలో మరల ప్రవేశించెను. యస్. ఏ. పరీక్షయందు మొదటిశ్రేణిలో ను తీరుడయ్యెను

తిరువాత బోసు స్కాటిషుచ్చి కాలేజిలోచేరి బి. ఏ. మొదటి తరగతిలో ను తీరుడయ్యెను. ఇతఁడి కళాశాలలోఁ జదువునప్పుడే సైనిక శిక్షనుబొందెను. ఉపాధ్యాయులచే గొప్పబహుమానములను బొందెను. ఈ సైనికశిక్షణమేయితిని “అజాద్ హింద్ ఫౌజు” నిర్మాతగను మహా సైన్యాధ్యక్షునిగను చేసెనది.

తిరువాత బోసు ఐ. సి. యస్. పరీక్షకు జదువుటకై యింగ్లాండునకుఁ బోయెను ఐ. సి. యస్. పరీక్షలో నాల్గవ వాడుగ ను తీరుడయ్యెను. తిరిగి మాతృదేశమునకువచ్చి గాంధీమహాత్ముని దర్శించెను. చిత్రరంజనుదాసుగోపరచయము చేసికొని ఆయనకు కుడిగుజ్జమై రాజకీయములందాసితేనెను.

చిత్తరంజనుడు కంటకా నగరచాలక సంఘాధ్యక్షుడయ్యెను. ఆ సంఘము పూర్తి స్వరాజ్యపక్షవాదుల నా నగరముగుటచే బోసు ప్రధాన కార్యదర్శిహోద్యోగి ఫ్రెంచ్ బ్రాటర్స్ ఆఫీసుకుగ నెలకు మూడువేలరూపాయలు జీతముమీద పనియింపబడెను. సుఖానుచంద్రుడు తనకు పది హేనువందల రూపాయలజీతము చాలుననియు మిగిలిన జీతము నగరాధిపత్యునికి వచ్చింప నుంచుననయు కొను, శొనితనే యిండియన్ సివిల్ సర్వీసు ఉద్యోగమును విడిచిపెట్టి, యిప్పడి యుద్యోగమునందు త్యాగముచూపినబోసునడవకక అంగరేఖ నాశ్చర్యముఁగల్గించెను.

బోసునకీ ప్రధాన ద్యోగ మిచ్చుటకు ప్రభుత్వముడు తగ్గితెను. ఆయినను చిత్తరంజనుడు సూక్ష్మము పట్టినవట్టు నీడిలేదు. కార్పొరేషనులోని యుద్యోగులెల్లరు గాంధీ టోషి, ఖద్దరును ధరించిరి. బహిరంగ ప్రదేశములకు, పేటలకు, వీధులకును. విదేశీయులపేర్లు తీసివేసి దేశీయులపేర్లు పెట్టబడినవి. దేశీయపాఠశాలలు నెలకొల్పబడినవి. అన్ని నగ్రముల వారికి సమమగు గౌరవము పాటింపబడినది. అది ప్రభుత్వమునకు కంటకమయినది. బోసుఅకెన్నుచేయబడి ఏ విచారణలేక నూడలేకొటలో బంధింపబడెను. పూర్వము శ్రీ లోకమాన్య శాలగంగాధరతిలక్ మహాశయుడుంచ బడిన యీ చెరసాలలో నుండుటకు బోసుసంకోషించెను. కాని ఆరోగ్యము చెడుటచే రంగూను జైలునకుమార్చిరి. అచ్చటను జబ్బుఎక్కువగుటచే బోసును విడుదలజేసిరి.

వాణము బోనుచచ్చునదికి చిత్రరంజనుడు దినమలంకరించెను. కొలది దినములకే నంగదేశపు కాంగ్రెసు సంఘపు టెన్నెకలు పెచ్చినవి. సుబాసు గలుపొందెను. ఆరోగ్యము లోలుకొని రాజకీయములలో పాముగొడ్డయ్యెను. “ప్రభుత్వమును ప్రచలకే తిరిగియపెచ్చు” ననువిషయములో విచారించుటకు సెయిం కమీషను సభ్యులు హిందూ దేశమునకు నచ్చిరి. నైహాగంధముచూచు “ఆధినివేశ రాజ్యము (డొమినియన్ పేటన్)ను కొరికి సుబాసు, హిందూ దేశపు రాజకీయ పరమావధి. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమేగాని, ఆధినివేశప్రతిపత్తి కాదని తీర్మానించెను.

బోను కాంగ్రెసు నెదిరించుటకిదే తొలిసారి. గాంధీ మహాత్ముడు బోనువాదన సంగీకరించలేదు. కాని బోనుఅనేక సభలను జరిపి ప్రజలలో సంచలనము గలిగించెను. లాహోరు కాంగ్రెసులో స్వాతంత్ర్యపు తీర్మానమునకు సుబాసుబోను “అయిరెండులోని ప్రజలు బ్రిటిషు ప్రభుత్వముపైగల ద్వేషమును పురస్కరించుకొని రెండవ ప్రజాప్రభుత్వమును ఏర్పాటు గావించి స్వాతంత్ర్యమును బడసినట్లే, హిందూ దేశములో రెండవ ప్రజాప్రభుత్వమును నెలకొల్పవలసిన”దని సవరణను ప్రతిపాదించెను. కాని సవరణ వీగిపోయెను.

1930వ సంవత్సరమున ఉపసత్తాగ్రహోద్యమము ప్రారంభింపబడినది. పెద్ద నాయకులు ఇతరులు చరసాలలో నుంచబడిరి. బోను 124 సెక్షనుక్రింద తొమ్మిది మాసములు

చెరులోనుంచుబడెను. చెరులో బోసురు లాక్షలనే గొట్టగా
స్మృతితిప్పి పశిపోయెను. ప్రజలకీ సమాచారము తెలిసి
యలజి కేగింది. అయిన పైనున్న అభిమానమువలన చెరు
సాలలోనుండగా బోసురు “అఖిలభారతవర్తక సంఘ కాంగ్రెసు”
(పరిశిక్షిమా ప్రేమ యూనియన్ కాంగ్రెస్) వారు అక్కడను
నిగా నెన్నుకొనిరి.

1930 సం॥ సెప్టెంబరులో బోసువిడుదలయ్యెను. కాని
1931 సం॥ లో తిరిగి కెండు వర్షాయములు బంధింపబడి
విడుదల కాబడి తుదకు కలకత్తాకుఁజేరుకొనెను.

స్వాతంత్ర్యదినపు టూరేగింపును కాంగ్రెసువారు
బయలుదేర దీసిరి. ప్రభుత్వము యూరేగింపును నిషేధించి
నది. బోసుశీత్రవాదియై యూరేగింపును కొనసాగించి లాఠి
లతో మోదబడి తిరిగి యూరమాసములు చెఱకుఁజూపుచెను.

గాంధీయిచ్చినుల యొడంబడిక ప్రకారము శిక్షాకాల
మునకుఁ బూర్వమే రాజకీయ ఖైదీలందఱు విడుదలఁబొందిరి.
బోసు మరల కాంగ్రెసువారి వివిక్త ధర్మమును ప్రజలకు
బోధించుచుండెను.

కాండులేబు న కాన్పరెన్ను విఫలమగుటచే గాంధీ
మహాత్ముడు భారతదేశమునకు తిరిగివచ్చి, కాంగ్రెసు కార్య
నిర్వాహకవర్గ సమావేశమునకుబోసును ఆహ్వానించెను. బోసు
బయలుదేరగా శ్రోవణో, మరల అరెస్టుకాబడి చెరసాలలో
బెట్టబడెను. ఊయరోగ లక్షణములు కలుటచే బోసును

చికిత్సకై ఐరోపా దేశముందుంచి తగుకట్టజిహ్వానుంచిరి. అప్పట్ల నాయన బోనునకు వియన్నా నట్టణపు అధ్యక్షునితో మంచి సరిచయము కల్గెను.

బోను వియన్నా నట్టణమునఁ చికిత్సబొందు కాలము ననేళ్ల కే ప్రళాసనభాధ్యక్షుడైన వితలునాయ పటేలుకూడ నచ్చటకువచ్చి నైద్యచికిత్స బొందగాగెను. వానిభయములు కాంగ్రెసు విషయములనేకము లాలోచించి విమర్శించిరి. బోను అధ్యక్షముక్రింద స్వరాజ్య ప్రచారము జరుపుటకు స్వార్థములోనుంచి లక్షరూపాయలు సిధిని పటేలు వచ్చినాఁడని వియన్నానగరముందే చికిత్సబొందుచు నే కన్నుమూసెను.

హిందూ దేశీయుల యఖిలపక్ష సమావేశము లండిను నగరిములో బోను అధ్యక్షతక్రింద జరుపబడుటకు యేర్పాటు కాబడినది. కాని పాలకులు బోనునెప్పుట కంగీకరింపనందున నియన ప్రాసిన అధ్యక్షునివన్యాసమాసభలో చదునబడినది.

ప్రభుత్వమువారి యాజమాన్యముక్రింద జర్మనీ దేశము శిష్ట మిగిలిన ఐరోపా ఖండమునంతను పర్యటించుటకు బోనుకు ననకాశము కల్గెను. భారతదేశ రాజకీయములపై నుపన్యసించెను. జనులు వేలకొలదిగమూగి వినుచుండిరి.

తండ్రి చాల జబ్బుపడెనని విని నునాను విమానములో కరాచిజేసెను. ఇంటికి జేకమునుపే తండ్రిచనిపోయెను. తండ్రి యంత్యక్రియలు జరిగినవెంటనే బోనును తిరిగి వియన్నా నట్టణమునకుఁ జికిత్సకై ప్రభుత్వమువారు తీసుకువచ్చిరి.

చెరలోనుంచుబడెను. చెరలో బోసురు లాళ్లవే గొట్టగా స్మృతితప్పి పడిపోయెను. ప్రజలకీ సమాచారము తెలిసి యలబడి రేగినది. అయిన పైనున్న అభిసూనమువలన చెరి సాలలోనుండగా బోసును "అఖిలభారతన రక్త సంఘ కాంగ్రెసు" (పలిండియా ప్రేమ యూనియన్ కాంగ్రెస్) వారు అధ్యక్షునిగా నెన్నుకొనిరి.

1930 సం॥ సెప్టెంబరులో బోసువిడుదలయ్యెను. కాని 1931 సం॥ లో తిరిగి రెండు వర్షాయములు బంధింపబడి విడుదల కాబడి తుదకు కలకత్తాకు చేరుకొనెను.

స్వాతంత్ర్యదినపు టూరేగింపును కాంగ్రెసువారు బయలుదేర దీసిరి. ప్రభుత్వము యూరేగింపును సిపే థించినది. బోసుతీవ్రవాదియై యూరేగింపును కొనసాగించి లాక్రి లో మోదంబడి తిరగ యానమాసములు చెఱకుఁగొల్పుకొని.

గాంధీయిర్కనుల యొడంబడిక ప్రకారము శిక్షాకాల మునకుఁ బూర్వమే రాజకీయ ఖైదీలందఱు విడుదలఁబొందిరి. బోసు మరల కాంగ్రెసువారి వివిక్త ధర్మమును ప్రజలకు బోధించుచుండెను.

రెండు లేబులు కాన్పురెన్ను విఫలమగుటచే గాంధీ మహాత్ముడు భారతదేశమునకు తిరిగివచ్చి, కాంగ్రెసు కార్య నిర్వాహకవర్గ సమావేశమునకుబోసును ఆహ్వానించెను. బోసు బయలుదేరగా శ్రోతలో మరల అరెస్టుకాబడి చెరసాలలో బెట్టబడెను. ఊయరోగ లక్షణములు కలుటచే బోసును

చిత్తస్సకై ఐరోపాదేశమందుంచి తగుకట్టడిలోనుంచిరి. అన్యప్ర
కారమున బోనునకు వియన్నా పెట్టణపు అధ్యక్షునితో మంచి
పరిచయము కలెను.

బోను వియన్నా పెట్టణమునఁ చికిత్సబొందు కాలము
ననేఫిల్లీ కేంద్రశాసనసభాధ్యక్షుడైన విథలుబాయి పటేలుకూడ
నచ్చటనుచు వైద్యచికిత్స బొందనాగెను. వాసుభయులు
కాంగ్రెసు విషయములనేకము లాలోచించి విమర్శించిరి.
బోను ఆధ్వర్యముక్రింద స్వరాజ్య ప్రచారము జరుపుటక.
స్వారీతములోనుంచి లక్షరూపాయలు సిధిని పటేలు ఏర్పాటు
చేసి వియన్నానగరమందే చికిత్సబొందుచు నే కన్నుమూసెను.

హిందూ దేశీయుల యభిలషలు సమావేశము లండిను
నగరములో బోను అధ్యక్షతక్రింద జరుపబడుటకు యేర్పాటు
కాబడినది. కాని పాలకులు బోనువెళ్ళుట కంగీకరింపనందున
నియన వ్రాసిన అధ్యక్షకోపన్యాసమాసభలో చదువబడినది.

ప్రభుత్వముచారి యాజమాన్యముక్రింద జర్మనీ దేశము
తెప్ప మిగలిన ఐరోపా ఖండమునంతను పర్యటించుటకు
బోనుకు ననకాశము కలెను. భారతదేశ రాజకీయములపై
నుసన్యసించెను. జనులు వేలకొలదిగమూగి వినుచుండిరి.

తండ్రి చాల జబ్బుపడెననివిని నుబాను విమానములో
కరాచిజేరెను. ఇంటికిఁ జేగకమునుపే తండ్రిచనిపోయెను.
తండ్రి యంత్యక్రియలు జరిగినవెంట నే బోనును తిరిగి వియన్నా
పెట్టణమునకుఁ జికిత్సకై ప్రభుత్వమువారు తీసుకువెళ్ళిరి.

1923 సం॥న కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగ పండితనెహ్రూ ఎన్నుకొనబడెను. సుభానునకాహ్వాన మంపబడినది. కాని భారత దేశమునకు వెళ్ళుటకు ప్రభుత్వ మంగీకరింపలేదు. విదేశములలో స్వల్పస్వేచ్ఛతో సంచరించుటకంటె స్వదేశములో బందియె యుడుటయే మేలనితలంచెను. ఎనికేడలియ కుండగనే స్తీమరులో బొంబాయిచేరగా ప్రభుత్వము వారు పబ్లికాని యెరవాడ జైలులోనుంచిరి. సుభానును విడుదల చేయుటని స్వదేశ విదేశములనుండి ప్రభుత్వమువారికి వాత్సల్య కల్గినది. రాష్ట్రప్రభుత్వములు అమలులోనికి రావలసి యున్నవి ప్రభుత్వమువారు ఎన్నికలుజరుపఁదలచి బోసును విడుదలజేసిరి.

హరిపుర కాంగ్రెసుకు సుభాను అధ్యక్షుడయి బ్రహ్మాండమైన యువన్యాసమును గావించెను. తరువాత తిరుచి కాంగ్రెసునకొక ప్రసిద్ధిగాంచినవ్యక్తికి పోటీగా నిలబడి మరల రాష్ట్రపతి యయ్యెను. కాని కాంగ్రెసు నాయకులు తనకెదురగుటచే దనపదవికి రాజీనామానిచ్చెను.

తీవ్రవాది యని మరల అరెష్టుచేసి బోసును విచారణ లేకుండ కారాగారమున నుంచిరి. ఆరోగ్యము చెడుటచే ప్రభుత్వమునకు దప్పనిసరియై ఆయనను విడుదలచేసి స్వగృహము దాటకుండునట్లు కట్టుదిట్టముజేసిరి. దేశీయులొక్క ర్యముబాంధ, సాలకులు కలనరముచేంద బోసు 1941 సం॥ జనవరినాన తేదీన అదృశ్యుడయ్యెను.

2. బోసుఅంతరానగాధ

అదృశ్యమైన బోసును పట్టుకొనుటకు ప్రభుత్వము ఎంతప్రయత్నించినను జాడ తెలియలేదు. సుఖాను మాస్కోకు బోవలెనని తన స్నేహితులతో రహస్యముగా చాల కాలమునుండి యాలోచించుచుండెను. కానివీలు దొరకలేదు మిత్రులు తప్పక తన్నుమాస్కో నగరమునకు జేర్చించెనని మాటనిచ్చిరి.

బంధితుడు బయటకు రావలెనన్న మారు వేషము వేయవలసి యున్నది. వేషధారణకు వేషధానము గడ్డము జెంచుట. ఆరోగ్యము సరిగా లేదనియు నెవ్వరు సుఖాను చంద్రునితో మాటలాడ గూడదనియు, విశ్రాంతిలేకున్న వ్యాధి నివారణ కాదనియు డాక్టరు చెప్పిరని చెప్పి తన యింటిలో నొకగదిలోనుండి గడ్డముపెంచెను. ఆయనతో నత్యవసరమున్న మాట్లాడుటకు గదిలోనుండి వెలుపలకు పెలిఫోను నేర్పాటుచేసిరి. ఆహారమును తాను ముసుగు వేసికొని నెవరికంటఁబడకుండ లోనికిఁ దీసికువెళ్ళి భుజించుచుండెను. సొంత సేవకులెప్పడైన నాయనమును గునుజాచిన నిజముగా జబ్బుగా నున్నదని తలంచిరి. బయటమిత్రులుబోసు రహస్య వెళ్లుటకు తగు ప్రయత్నములన్నియు సేమరక జేయుచుండిరి.

గడ్డముపెంచుట ప్రారంభించి నలుబది రోజులయ్యెను. 1941 సం॥ జనవరినెల 15న తేదిరాత్రి 8 గంటలకు నిశ్శబ్దముగా నొక మోటారు వాకిట నిల్చినది. తన ముఖ్యమిత్రులతోఁ గలసి నుభాను మాల్వీవేషధారియై ప్రయాణము సాగించెను. కలకత్తాకు నలుబదిమైళ్ళ దూములొనున్న యొక స్టేషనుచేరి వెలునెక్కి రెండవ తరగతి పెట్టెలో గూర్చుని ప్రయాణము చేసెను. ఆ రాత్రి ప్రయాణము బాగుగ నే సాగెను. ఆ మరు నానొక సిక్కుప్రయాణికుడా పెట్టెలోనెక్కి బోసుప్రక్కననే గూర్చుండి సంభాషింపఁజొచ్చెను.

సిక్కు:- మీ రెక్కడనుండి వచ్చుచున్నారు? ఎక్కడికి వెళ్లు చున్నారు? ఏమిపనిమీద వెళ్ళుచున్నారు? మీ పేరేమి?

మాల్వీ:- మాదిలక్ష్మి, నా పేరు జయాడదీను. ఇన్స్పెక్టర్ను ఏజెంటుగా పనిచేయుచు రావల్సింది వెళ్ళుచున్నాను.

నుభాను దారిలోని స్టేషనులలో రైలుబండియూగి నప్పుడు వార్తాపత్రికలతో తనముఖమును చాటువరుచు చుండెడివాడు. ఆయనవేషమునుఁజూచి యెరిగిన వారుగూడ గుర్తింపలేక ఆయన నిక్కముగా మాల్వీయని భావించిరి.

బోసు జనవరి 17 తేదిన యుదయము 8 గంటలకు పెహారు చేరుకొనెను. ఆ స్టేషను దగ్గర బోసుకొరకు ఒక కారు సిద్ధముగానున్నది. ఆ కారుమీఁద మిత్రులు బోసు నొకతహస్యపు టింటికిఠిసికొనిపోయిరి. అచ్చటినుండికాబూలు నకు ప్రయాణించు ప్రయత్నములు సిద్ధముగాక పోవుటచే

పెషానరునందు రెండురోజులుండ నలసి వచ్చెను. ఆ రెండు రోజులచ్చట నుండుట బోనుకుకొంత ఆందోళనము కలుగ సాగినది.

“పెషానరు వరకు మానవమాత్రుడు నన్నుఁదెలిసి కొనఁ జాలనటుల వచ్చితిని. ఇంక కాబూలునకు, అటనుండి మాస్కోకుపోవుట ఎటుల సాగునోకదా?” యని బోను పరిపరి విధముల విచారణలో మునిగి యుండెను

పెషానరులో బోనురెండురోజులు పూరిగానున్నను ఎవ్వరికిఁ దెలియదు. జనవరి 19 తేదీని మిత్రులుబోనునకు పతానీ దుస్తులు తెచ్చియిచ్చిరి. ఉత్తరప్రదేశపు మాల్వీగఁ గనబడుటకంటె పతానుగకనబడుట అఫ్ఘానిస్తానములో నుకరముగా నుండునని యాలోచించిరి.

రహమత్ ఖాన్ మఱియొక మిత్రుడు. బోనుమోటా రులో పెషానరునుండి జప్రముద్ వెళ్ళురోడ్డుమీఁదనే ప్రయాణ మయ్యెను. ఆ మోటారులో మిత్రుడయిన రహమత్ ఖాను, డ్రైవరు, బోను ముగ్గురు మాత్రమే ప్రయాణమైరి. జప్రముద్ రోటకు కొంచెమీ వైపుగా మఱియొక దిక్కుకు చిన్నరోడ్డు చీలిపోవును. ఈ చిన్నరోడ్డులోనె మోటారు నడచి పోయినదో అతి కష్టముతో చివరకు గర్హియనే గామము చేరిరి.

తరువాత మోటారు నడచుట కేమాత్రము వీలు కలుగలేదు, ఆరాత్రి గర్హియందే కాలక్షేపముచేసిరి. మఱు నాడు బోను రహమత్ ఖాను, మఱియొకడు పతానులు

కాబూలునకు కాలినడకతో ప్రయాణించిరి. మోటారు మిత్రుఁడు మోటారుతో మగిడి పెసావరుకుఁబోయెను. తోడు వచ్చిన యిద్దరు పతానులు తుపాకులు పట్టుకొని నడచివచ్చిరి.

రహమత్ ఖాను బోసుతో, “మిత్రమా ఈ రాజ్యము లోనిభాష నీకుసరిగా రాదుగనుక, నిన్నుసులభముగా గుర్తు పట్టుదురిచ్చటివారు. కావున నీవిచ్చటనుండి గమ్యస్థానముఁ జేరువరకు, చెవిటి, మూగగ నటంపు”మనెను.

బోసు “అటే”యని నటింపసాఁగెను. మరునాడు సాయంకాలమునకు భారతదేశపు సరిహద్దును దాటిపోయిరి.

స రి హ ద్దు ప్రాంతమున :

సరిహద్దుదాటి యొక కొండజాతివారి గ్రామముఁజేరుకొనిరి. అక్కడ అద్దాషరీఫ్ అనునొక మసీదు ప్రసిద్ధిఁ జెందియుండెను. అందులో నొక మతగురువు కలఁడు. వారిబసకు అన్నివర్షాటలు లాగురువు కలుగఁ జేసెను. రాళ్ళనక రప్పలనక రోడ్ల మీఁద తెగనడచి యుండుటచే కాళ్ళుకాయలు కాచినవి. సరాల పోటులు సాగినవి ఆ మసీదులోనే వాబ్బడించు చుండిరి. తుపాకులతోవచ్చిన పతానులిద్దరు మరలిపోయిరి. మరుసటి ప్రయాణములో వారికి మఱిముగ్గురు పతానులు తుపాకులతో తోడువచ్చిరి. ఈసారి ప్రయాణము యమ యాతన యైనది. అలసట తో తఱచువారు ఆగుచునాగుచు

(వయాణించిరి. రాత్రి 9 గంటలకు లాల్ పురా చేరుకున్నారు. అచ్చటకూడ వారికి ముందుగానే యేర్పాట్లు చేయబడినవి. ఆ రాత్రి వారచ్చట సుఖముగా నిద్రించిరి.

ఇచ్చటవారి కాతిధ్యమిచ్చినవ్యక్తి యొకఖాను జమున కిక్కడనతఁడేరాజు. ఆఫ్ గను గన్నమెంటు ఉద్యోగులతో మంచెగారనము సంపాదించినవాడు. ఇంతనరకు నడచిన నడకకు బొత్తిగా నలసిపోయిరి. కాని కాబూలునది చేరుకొనుటకు ఇంకఁగొన్ని మైళ్ళుమాత్రము నడువవలెననిరి. కాబూలునది దాటిన వెంటనే కాబూలుకు బస్సులు కనుపించునని ధైర్యము కలిగించిరి.

ఆయాతిధ్యమిచ్చిన లాల్ పురాఖాను వారికొక రహదారి ఉత్తరము వ్రాసియిచ్చి వారితో “దారిలో మిమ్మెవరైన ననుమానించి యిబ్బంది పెట్టినచో నీరహదారి కాగితముఁ జూపు”డనెను. ఆ కాగితము పర్వత భాషలో వ్రాయఁబడెను. ఆ కాగితమునందు—

రహమత్ ఖాను, జయాఉద్దీనులు కొండజాతివారు. సఖీసాహెబ్ మసీదుకు యాత్రవెళ్ళుచున్నారు. వీరు సత్త్వివర్తనఁ గలవారని నేను హామీయిచ్చుచున్నాను. వీరి నెనరును ఇబ్బంది పెట్టకుండుటకు ఈ పరిచయ వాక్యముఁ గల యీ కాగితము వ్రాసియిచ్చితిని

లాల్ పురాఖాన్.

కాబూలు నదిని దాటుట :

వారు లాల్ పురానుండి బయలుదేరునప్పుడు వారిశోనిస్తరు సాయుధులు రక్షణమునకుగా వచ్చిరి. కొన్నిమైళ్ళు నడిచిన తరువాత కాబూలునది చేరుకొన్నారు. కాని నదిని దాటుటకు అచ్చట పడవలేదు. నదిని దాటుటకు నీరుతెచ్చెడి శోలుసంచులను (తాళ్ళతోగట్టి నిళ్ళపై తేలవెచి వానిపై దాటుచున్నారు. మొదట బోనునకు భయము కల్గినది. కాని నారంజలు దాటుటచూచి ధైర్యముకల్గినది. అతికష్టముతో నా నదిని దాటిరి.

ఆఫ్ఘన్ గడ్డలోనడుగు జెట్టిరి. అచ్చట తుపాకులతో బహిరంగముగాఁ దిరుగుట నిషిద్ధము. అందుచేత వారిశో నచ్చిన పథానులు నదిదాటకయే తిరిగిపోయిరి. ఆ రీతిగా వారు దాకా తప్పించుకొనిరి.

(దాకాయనునది పెషావరుకు 50 మైళ్ళదూరములో నున్న గ్రామము. కాబూలు పెషావరులకు మధ్యతిరుగు ప్రయాణీకులు ఇక్కడ తమ స్టాన్ పోర్టులు చూపించుదురు. అచ్చట సామాను తనిఖీకూడ జరుగును.)

పెషావరు దాకాలమధ్యలోనే మూడుచోట్ల తనిఖీ జరుగునని యందురు. అందుచేత నివన్ని దాటినప్పుట చుట్టు మార్గము, పట్టుబడవచ్చునని ఊంకతిరుగుడు దారిఁబట్టిరి. ఒక్కరోజుతో సరిపడు ప్రయాణము మూడురోజులు పట్టినది.

అపాయముల రాత్రి:

కాబూలు నదిని దాటిన తరువాత రోడ్డుకు దగ్గరగా చుంగియనే ప్రదేశమున్నది. అదొకతోపు. కొన్ని చెల్లుగుబురుగా నున్నవి అచ్చటనొక నుయ్యియున్నది. బస్సుకొరకు ఎదురు చూచుచునొక చెట్టుకిందబోను వరుండెను. రహమత్ ఖానుమాత్రము కాబూలుదిశగా వెళ్ళుచున్నట్లు బస్సును ఆవలసినదని చెయ్యినూపుచుండెను. ఏ బస్సుకూడ ఆగలేదు. అలసటచేత బోను నిద్రపోయెను.

ఇంతసేపటికొక లారీసెల్పినది. అది సాయంపమయము. నిద్రలోనున్న బోనునులేపి లారీయెక్కుమనిరి, దానినిండ సామాను కలదు. అయినను బోనునెక్కుమని యాసామాను మూడడు గూర్చుండఁ జెట్టిరి.

రాత్రి చీకటి రోజులు మంచు దట్టముగా కురియుచున్నది. రోడ్డు ప్రక్కలనున్న చెట్లకొమ్మలు ఎక్కడ తగులునో యని భయపడిరి. బోను ఇంతకంటే మంచిబస్సు దొరకలేదా? రహమత్ ఖాను 15 బస్సులు మనవైపు చూడ నైనా లేదు. ఇందులో మనమెక్కకపోయిన రాత్రి మధ్యనరణ్యములో నివసించవలసిన దురవస్థ పట్టెడిది" ఆ రాత్రి యంతయు లారీలోనే కూర్చుండిరి. దారిలో నచ్చటచ్చట వెచ్చతనము కొరకు టీ త్రాగుచుండిరి. రెండవరోజునకు ఖిక్ అనుచోటునకుఁ జేరిరి. ఇచ్చట ప్యాక్ పోర్టులు తనిఖీ చేయఁ

బదుచున్నవి. బోను. రహమత్ ఖానులు మొదట కొంచెము భయపడిరి. ఆయధికారులు సమీపించి “ఎవరు? ఎక్కడికి పోవుచున్నా”రని ప్రశ్నించిరి.

రహమత్ ఖాను అధికారులతో “ఇతఁడు మాయన్నయ్యగిడి ఇతనికి చెప్తుడు, మూగతనముకూడ కలదు. సఖి సాహెబ్ మసీదుకు యాత్రవెళ్ళుచున్నా” మనను. లాల్ పూరా ఖాను వ్రాసియిచ్చిన సర్టిఫికేట్లును చూపించిరి. దానితో నా యద్యోగుల నొళ్ళు కిట్టబడినవి.

మరల టీత్రాగి లారీమీద ప్రయాణము సల్పి కాబూలు చేరుకొనిరి. లారీవానికి డబ్బునిచ్చిరి. ముందుగానే జాగ్రత్తపడి పెషావరునుండి ఆఫ్ఘన్ నాణెములు తెచ్చుకొనిరి.

మంచువివరీతముగాఁ గురియుచున్నది. తిరిగితిరిగి యొక బజారునకుఁ జేరుకున్నాను. అచ్చట సమీపములో నొక సత్రపు కలదని తెలిసికొని యా సత్రపును సమీపించిరి.

వారా సత్రమును లోపల వెలుపల బాగుగా పరీక్షించిరి. ముందు భాగమున నొంటెలు, గుఱ్ఱాలు, కట్టబడి యున్నవి. వసారలోఁగొన్ని బండ్లకూడనున్నవి. లోపల కూడ ఖాళీలేదు. ఒకడు సత్రములోనికి వచ్చుచుండఁగా “సత్రపు గుమసాయెక్కడనుండు”నని యడిగిరి. వాఁడు జవాబు చెప్పకయే పోయెను. అదివానికి తలబిరుసేమోయని వారు తలపోసిరి. రహమత్ ఖాను పుస్తుభాషతో మాట్లాడెను. అది వానికి తెలియక పోయెనని తరువాత వారుహించిరి.

“అపఖనులకు పుస్తాభాష మాతృభాష” యని మొదట తలంచిరి. కాని ఆపఖను స్థానము ప్రవేశించిన తరువాత వాటిభాష వర్ణనభాషయని తెలిసికొనిరి. అక్కడ పుస్తాభాష తెలిసినవారు చాలతక్కువమంది. రహమతుల్లానుకు పుస్తాభాష బాగుగావచ్చునుగాని వర్ణనభాష ధారణముగారాదు. అందువలనగూడ కొంతచిక్కు కలిగినది. బోసునకు ఈ సంగతి పెషావరులోనే తోచినచో మిత్రులు వర్ణనభాష మాటాడంగల న్నేహితునే కూర్చేడువారు. వారికిమాత్రమీ సంగతి యేమి తెలియును?

స త్ర పు కా న లి వాం డు.

కొలది నిమిషములకు తరువాతి మేడమీద నొకగది నుండి యొక మనుష్యుడు దిగినచ్చెను “సత్రపుగుమాస్తా యొక్కడ నుండెను” యనియడిగిరి. అతడు సత్రపుపెద్ద గుమ్మము దగ్గరగానున్న యొకగదిని చూపుచు “అది కావలె మనుష్యుడుండు ప్రదేశము, అతని యొద్ద కేగియడుగు”డనెను.

వారచ్చటికివెళ్ళిరి. వాడుకప్పకొని వరుండెను. వీరి మాటల యలికిడికలేచి వాడు వీరితో “మీకేమి కావలె” నని పుస్తాభాషలో నడిగెను.

“మేము ప్రయాణీకులము. ఈ రాత్రి సత్రములో నుండవలెనని వచ్చితిమి” అని రహమతుల్లాను జవాబిచ్చెను.

సి. వి. డి. ఈ మాటలను నమ్మలేదు. వాడు “మిమ్ములను చూచిన ననుమానము కలుగుచున్నది. రండి పోలీసు అధికారియొద్దకు” అనెను.

కథ అడ్డముతిగి పోవునని భయపడి రహమతుఖాను వానిని బ్రతిమాలెను. “మానంటి ప్రయాణీకులను ఇబ్బంది పెట్టుట న్యాయమేనా? సఖిసాహెబుకు వెళ్ళు రోడ్డునిండ మంచు నీరు ప్రవహించుటవలన నా రోడ్డుపై నెవరినీ కూడ పోనిచ్చుటలేదు. ఆ రోడ్డు తెరచువరకు ఇక్కడ బస చేయుదుము” అని యెంతో బ్రతిమాలెను.

కాని యా సి.వి.డి.కి జాలికలుగలేదు. రహమతుఖాను ధైర్యముతో “సరే వకనయ్యా! కొత్తాలు (పోలీసు అధికారి) వరకు నేనేవచ్చెనను. మాయన్నయ్యకు జబ్బుగా నున్నది. అతడురాడు” అని బిగ్గరగా కేకలుపెట్టెను, అంతటితో వాడు మెతబడి యేకోకొన్ని బూతుమాటలాడి విసుగుకొని “సరేరేపు వెళ్ళండి. ఇప్పటికి దయతలచితిని” అని మరల టీ త్రాగవలెను, డబ్బులేమైనా” అని చెయ్యిచాచెను.

రహమతుఖాను వానిపీడ వదలించుకొనుటకు ఆఫీసును ప్రభుత్వపు పదిరూపాయలనోటు వానికిచ్చెను. మరల మూడు రోజులకు గూఢచారి ప్రత్యక్షమై నిల్చినాడు, అప్పుడు రహమతులేడు. బోసుమాత్రమేచీటికొట్టులోకూర్చున్నాడు వాడువున్నాభావలో నేదియో ప్రశ్నలు వేయుచున్నాడు. బోసుమాట్లాడలేదు. చూడలేదు. బోసునుచెవిటివాడని, మూగవాడని నమ్మి యూరకయిటునటుతిరుగ సాగెను.

కొలది నిమిషములకే రహమతువచ్చెను. ఈ సారి సి. ఐ. డి. యెంతో సంతోషముతో మూటాడెను. “మీ కింకను సఖిసాహెబుకు వెళ్ళు బస్సుదొరకలేదా?” అనెను. రహమతు- “ఇప్పుడక్కడ నుండియే వచ్చుచున్నాను. మేము వెళ్ళుటకు ఏ మాత్రమైనా ఏలున్న నిచ్చటయెందుకుండుము!” అని విధేయతతో చెప్పెను. కాని యాసీమండేవేనో కొన్ని మాటలు కొంతనిర్బంధముచేసి చినరకు రహమతుఖాను నుండి మరల నైదురూపాయలు తీసికొని వెళ్ళెను.

వారు “రోజురోజు ఇలా పీక్కొని తినువానికి మన మెన్నాళ్ళు లంచముపెట్టగలము” వాని పీడనదలించుకొనుటకు వేటుగ మఱియొక చోటుకు పోనవలెనని ప్రయత్నించిరి. కాని యక్కడనింకొక సి.ఐ.డి. దాకరించిన నేమి చేయవలెనని విచారపడిరి.

ముందు మిత్రులు కాబూలునుండి నెంటనే బయలుదేరివెళ్ళు సదుపాయములు చేయక పోయిరికదాయనియు విచారించిరి. ఒకవేళ వారు ప్రయత్నములు చేయుచున్నను వీరికి ప్రస్తుతమువకరించునది యొక్కటియులేక పోయెనుకదా!

రహమతుఖాను బోనుతో “కాబూలులోను త్రమచందు ఒక వరకుండు. మనలనువాండు రక్షింపగలడు. చాల మంచివాడని” చెప్పెను. కాని “ముందుగా నీ యేర్పాటులు కుదుర్చు కొనక యేలనచ్చితరని కోపగించునేమో ఉత్తమచందు” అనిరహమతు వానియొద్దకేగుటకు భయపడెను.

మేడమిడియొక కొట్టుచూపించి, రోజుకొక రూపాయి అద్దెయని కాపలా వాడు చెప్పెను.

శైశ్వలో కఠినశిక్షలవారికిగూడ అంతటి చీకటికొట్టు నినాసము కల్పింపరు. తలుపుమూసినచో రాత్రి, పగలు భేదము తెలియదు. కాని వారున్న స్థితినిపటి యీ చీకటి కొట్టుతప్ప నారికి మరొక తావుదొరకలేదు. బోసు ఆ చీకటిగదే బాగుండునని యెంచెను. “పరులెప్పుడువచ్చి నను చీకట్లో చప్పగ గురుపట్టు” అని బోసులోన సంకో పించెను. కాని క్రింద పడుండుటకు వీలులేదు. చలియూకునకు ప్రాణములే పోవును. “పరుండుటకు పరువులు దొరకు నేమో అడిగిర”మ్మని రహమతుఖానును పంపెను. “పరువునకు రోజుకు అగ్గరూపాయి అద్దెయగు”నని కావలావాడనెను. రహమతుఖాను రెండు పరువులు తెచ్చెను.

రహమతుఖానువెళ్ళి కొన్నికట్టెలుకూడ తెచ్చెను. అవితడిముద్దులు వానికివిష్కరిల్చిరి. పాగకు కళ్లుపోవు చున్నది. ఎంతచీకటికిని మండలేదు కొంతసేపటికి కష్టపడి మంటచేసిరి. వారచలి బాధ కొంతచటుకు తీరినది.

రహమతుఖాను అప్పుడేబజారుకు వెళ్ళి కొన్నిరొట్టెలు, కొవ్వనూకులు తెచ్చెను. ఆ రొట్టెలు బోసునకు రుచింపలేదు. రహమతుఖాను మరలవెళ్ళి తీతెచ్చెను. రొట్టెను అందులో నానవేసి యెట్లోఆరోజుకుతినగల్గిరి.

ఆరాత్రి వారికచట శాగుగా నిద్రపట్టినది. ఉదయమున లేచిరి. కాని వారునడచి నడచి వచ్చిరికనుక కాళ్ళతీపులు తీయసాగెను. ఉదయము ట్లోఁగాటు రొట్టెలుతినిరి. చలి శాధ యెక్కువగా నున్నది. తెల్లవారినను వారుతలుపులు తీయక యెట్లుండంగలరు? మంచు స్వర్ణమువివరీతము. దానితోఁ గాటు చలివిసురు మఱియు నధికమయ్యెను.

రహమతుఖాను కెండుతోటవెయిస్తుతోటలు, ఒక కెటిల్లు కెండు చిన్నతివాసీలు కొనితెచ్చెను. సత్రమునెదుట నొక ముసిము దుకాణము కలదు. అచటవారు ట్లో రొట్టెలుకొని తిన మొనలుపెట్టిరి.

రహమతుఖానుకు ప్రతిరోజుదుకాణములో ఒక వ్యక్తి తెల్లని దుపలతో కనిపించుచుండెను. అతఁడు ఆఫ్ఘన్ సి. ఐ. డి. అయియుండునని రహమతు ఖానుకు అనుమానము కలిగినది. వాఁడు వర్షము భాషతో రహమతు ఖానును గురించి దుకాణపువారినడిగి తెలిసికొన ప్రయత్నించెను. కాని వారికి మాత్రము వారిసంగతియేమి తెలియును? కానియెక్కడ నుండునని మాత్రము తెలిసికొనిఆగదివాకిటవత్సయమయ్యెను.

పునూభాషలో “మీకెవరు? ఇక్కడి కెండుకు వచ్చితిరి” అని గద్దించుచు అడిగెను. “మేముసరిహద్దు తెగకు చెందిన ప్రయాణికులము. ఇతఁడు మాయన్న. ఇతఁడు చెవిటి వాఁడు, మూగవాఁడుకూడ పాపము జబ్బుగానున్నాఁడు అందుచేత సఖీసాహెబ్ దర్జనము చేయించుదమని తీసుకొని పోవుచున్నాను” అని రహమతుఖాను జవాబిచ్చెను.

సి. వి. డి. ఈ మాటలను నమ్మలేదు. వాడు
“మిమ్ములను చూచిన ననుమానము కలుగుచున్నది. రండి
పోలీసు అధికారియొద్దకు” అనెను.

కథ అడ్డముతిగి పోవునని భయపడి రహమతుఖాను
వానిని బ్రతిమాలెను. “మానంటి ప్రయాణీకలను ఇబ్బంది
పెట్టుట న్యాయమేనా? సఖిసాహెబుకు వెళ్ళురోడ్డునిండ
మంచు నీరుప్రవహించుటవలన నారోడ్డుపై నెవరినికూడ
పోనిచ్చుటలేదు. ఆ రోడ్డు తెరచువరకు ఇక్కడబస
చేయుదుము” అని యెంతో బ్రతిమాలెను.

కాని యా సి.వి.డి.కి జాలికలుగలేదు. రహమతుఖాను
ఛైర్యముతో “సరే పరనయ్యా! కొత్తాలు (పోలీసు అధికారి)
వరకు నేనేవచ్చెదను. మాయన్నయ్యకు జబ్బుగా నున్నది.
అతడురాడు” అని బిగ్గరగా కేకలుపెట్టెను, అంతటితో
వాడు మెతబడి యేవోకొన్ని బూతుమాటలాడి విసుగుకొని
“సరేరేపు వెళ్ళండి. ఇప్పటికి దయతలచితిని” అని మరల టీ
త్రాగవలెను, డబ్బులేమైనా” అని చెయ్యిచాచెను.

రహమతుఖాను వానిపీడ వదలించుకొనుటకు ఆఫీసును
ప్రభుత్వపు పదిరూపాయలనోటు వానికిచ్చెను. మరల మూడు
రోజులకు గూఢచారి ప్రత్యక్షమై నిల్చినాడు, అప్పుడు
రహమతులేదు. బోసుమాత్రమేచీటికొట్టులోకూర్చున్నాడు
వాడువున్నాభావలో నేదియో ప్రశ్నలు వేయుచున్నాడు.
బోసుమాట్లాడలేదు. చూడలేదు. బోసునుచెవిటివాడని,
మూగవాడని నమ్మి యూరకయిటునటుతిరుగ సాగెను.

కొలది నిమిషములకే రహమతువచ్చెను. ఈ సారి సి. ఐ. డి. యెంతో సంతోషముతో మూటాడెను. “మీ కింకను సఖిసాహెబుకు వెళ్ళు బస్సుదొరకలేదా!” అనెను. రహమతు- “ఇప్పుడక్కడ నుండియే వచ్చుచున్నాను. మేము వెళ్ళుటకు ఏ మాత్రమైనా వీలున్న నిచ్చటయెందుకుందుము?” అని విధేయతతో జెప్పెను. కాని యాసీచుండేవేళో కొన్ని మాటలు కొంతనిర్బంధముచేసి చివరకు రహమతుఖాను నుండి మరల నైదురూపాయలు తీసికొని వెళ్ళెను.

వారు “రోజురోజు ఇలా పీక్కొని తినువానికి మన మెన్నాళ్ళు లంచముపెట్టగలము” వాని పీడచడలించుకొనుటకు వేటుగ మఱియొక చోటుకు పోవవలెనని ప్రయత్నించిరి. కాని యక్కడనింకొక సి.ఐ.డి. దానిరించిన నేమి చేయవలెనని విచారపడిరి.

ముందు మిత్రులు కాబూలునుండి వెంటనే బయలు దేరివెళ్ళు సదుపాయములు చేయక పోయినకదాయనియు విచారించిరి. ఒకవేళ వారు ప్రయత్నములు చేయుచున్నను వీరికి ప్రస్తుతముపకరించునది యొక్కటియులేక పోయెనుకదా!

రహమతుఖాను బోసుతో “కాబూలులోను త్రమ చందు ఒక వ రకుండు. మనలనువాండు రక్షింపగలడు. చాల మంచివాడని” జెప్పెను. కాని “ముందుగా నీ యేర్పాటులు కనుర్చు కొనక యేలనచ్చితరని కోరగించు నేమో ఉత్తమచందు” అనిరహమతు వానియొద్దకేగుటకు భయపడెను.

బోను రహమతుఖానుగో “ఇక్కడ చ్చట నే యున్నచో తప్పక నిర్బంధము పాలయ్యెదము. వెంటనే ఉత్తమచందును కలిసికొని మాటాడిరమ్ము” అనెను. రహమతుఖాను వెంటనే బయలు దేసెను.

ఉత్తమచందు దుకాణము:

ఉత్తమచందు పత్రికాపతన మనిన చెవికొసికొనును బోను అంతరాన మయినసంగతి శేడియోపలనఁ దెలిసి నప్పటినుండి సత్రికలు చూచుట మఱింత యెక్కువయినది. బోను అంతరానమునుకూర్చి తలకొక యాహాగావించిరి.

కొందరు “జపానుకు పోయె”ననిరి. కొందరు “రష్యాకు పోయె”నని తలఁచిరి. కొందరు బ్రిటిషువారి కుతంత్రముతో మ్రగ్గినని యెంచిరి.

క్రొత్త వ్యక్తి:

ఉత్తమచందు పత్రిక చదువుచుఁ దనదుకాణములోనికి క్రొత్తవ్యక్తి వచ్చుటచూచి పత్రికనుమూసి “నలా”మని గొర వించెను. రహమతుఖాను పెషావరు సాల్వారుదుస్తులు ధరించెను. కాకీచొక్కాతోడిగను. చిన్న కోలుకోలుకూడ తొడుగుటవలనను, పతానుమాదిరి తెలపాగా చుట్టుటవలనను పెషావరు కాలజోడు తొడుగుట వలనను, సరిహద్దు ప్రాంతము లోని కొండ బాతివాఁడా యన్నట్లుండెను. ఉత్తమచందు

రహమతుఖానును గూర్చుండుడని “నావలన మీ కేమిపని కావలె”ననెను. ఉత్తమచందులన్న మీ రేనా? అని బెదురుచు రహమతుఖాననెను. ఆశ్చర్యముతో నుత్తమచందు బొసని జవాబిచ్చెను.

ఉత్తమచందు:- “నావలనమీ కేమి పనికావలసి వచ్చితిరి” అని మరల నడిగెను.

రహమతుఖాను ఇటునటు చూచుచు దుకాణములో వడు నైదు సం॥ నయస్సుబాలుండు పనిచేయుటచూచి యేమియు మాటాడలేక కూర్చుండెను.

ఉత్తమచందు అదిగమనించి “అమరనాథ్! ఆ ముశల్మానుల హోటలుకు పోయి టీ తీసికొని రా, పో,” యనెను. వాడు వెంటనే డబ్బుతీసికొని వెళ్ళిపోయెను.

రహమతుఖాను “నేను భారతీయుడను. రాజకీయ కార్య భారముపై నిక్కడకు వచ్చితిని. మీ సహాయము కావలెను” అనెను.

ఉత్తమచందు:- “మీ పేరేమి? మీ కేమి సహాయముకావలె” ననెను. రహమతుఖాను “నేను మర్దాన్ జిల్లా ఘల్లాధేర్ నివాసిని. నా పేరు భగత్ రాము. వంజాబుగవర్నరును తుపాకితో గొల్చుపయత్నించినవ్యక్తికి నేను సోదరుడను” అనెను. ఆ మాటలువిని ఉత్తమచందు తనలో నిట్లనుకొనెను, “ఈ భగత్ రాముఇల్లు మా ఆత్మ పుట్టింటివారి యింటిప్రక్కనే యుండుటవలన నా పేరు వీనికి తెలిసియుండును. నేను 1930లో

ననజవాన్ భారతసభ ప్రధానకార్యదర్శిగా నున్నప్పుడు ఆ రెండు చేయబడుట ఇతనికి తెలిసియుండును. అప్పుడు ఈ భగత్ రాముకూడ ఆ సభకొక సభ్యుడై యుండెను. అందువలన వన్న గుర్తించి నావలన సహాయముకోరినచ్చె”నని తలచెను

కార్య భారము

ఉత్తమచందు- “మీరునచ్చిన పనియేమిటి? నేను సహాయమేమి చేయవలెను?” అనెను. భగత్ రామ్- “ఆఫీసుని సాను సరిహద్దుదాటించి రమ్యాకు పంపివేయవలెనని సుబాను చంద్రబోసును నాతో వెంటజెట్టుకొని వచ్చితిని. ఇక్కడప్పుడు అని మీదనేమి చెప్పవలెనో ఇక్కడక మానము వహించెను.

ఉత్తమచందు:- “సుబానుబోసు ఇక్కడకు నచ్చెనా?” యని నిర్ఘాంతపోయెను. గుండెదడదడ కొట్టుకొన్నది. అప్పుడె ఒకడు దుకాణములో నేదోకొనుటకు వచ్చెను. ఆ వస్తువు లేదని వానిని వెంటనే వచ్చించెను.

“అయితే ఇప్పుడేమి జరిగినది?” అని యుత్తమచందు ఆతురతతో వడిగెను. భగత్ రామ్- “మేము ప్రస్తుతము ఒక సత్రములో నున్నాము. కాని కాబూలువాడు మమ్ము వెంటాడుచుండెను. అతడు ఆఫీసును సి. ఐ. డి. యని మా యనుమానము. అతడనేక ప్రశ్నలు వేయుచున్నాడు. ఈ చిక్కునుండి మమ్ములను తప్పింప వలసినదని బోసుమిమ్ములను కోరుచుండెను” అనెను.

ఇంతలో అమరనాథ్ టీతో ప్రవేశించెను. వారు పుస్తకభావ మాటాడుటమాని ఉర్దూభాషలో కిదిగి మాటాడుట మొదలిడిరి. ఉర్దూభాష అమరనాథునకు తెలియదు.

భగత్ రాములో “బోసు బాబు మిమ్ములను పంపుటకు నేను బోసు బాబు నెఱుంగను. వారికి మాత్రము నాజాడ యెల్ల తెలిసినది” అనియు తమచదు ప్రశ్నించెను.

భగత్ రాము ఉత్తమచదులో “మీరు నవజవాన్ భారత సభలో పనిచేయుచున్నప్పుడు మిమ్ములను రెండు మూడు పర్యాయములు చూచియున్నాను. నేనునొక సభ్యుఁ డనుక నుక నా పేరు మీరు వినియుండురు. 1930లో మీరరెఱుఱు అగుట రెండేళ్ళ క్రితనశ్చిత్ విధింపబడిన సంగతి నాకు తెలియును. మీరిచ్చట దుకాణముపెట్టుకొని యున్నట్లు మీ మేనమామవలన వినియున్నాను. మిమ్ములను మీ న్యాయ ప్రవర్తనను, బోసు బాబునకు తెలియపరచినాను. అందువలన మిమ్ములను వారునమ్మి వారిరక్షణము మీ వలన తప్పక అగునని విశ్వసించి నన్ను బంపిరి” అనెను.

క్రిష్ట పరిస్థితి:

ఉత్తమచదు “మీ సంభాషణములో నా ప్రసక్తి రావలసిన కారణమేమివచ్చినది” అనెను. భగత్ రాము “మీ ప్రసక్తి ప్రత్యేకముగా నే సందర్భములోగూడ రాలేదు. కాని మేము ఇక్కడికివచ్చి యిరువురలో పడితిమి. ఈ గండము

నుండి తప్పించుకొను నుసాయము లాలోచించితిమి. అన్నిటిని విచారించి ప్రస్తుతము సి. ఐ. డి. నుండి తప్పించుకొని వేఱు మకాము పెట్టుటకు ఆలోచించితిమి. ఎక్కడ? ఎవరు పరిచితులు? అని యాలోచింపసాగితిమి. మీరు 1930 సం॥లో జైలునకు వెళ్ళుటఁ మీ దేశభక్తి, జాపకమునచ్చినది. అందు వలన మిమ్మాశ్రయింప వచ్చితిమి" అనెను.

ఉత్తమచందు- "ఇన్నాళ్ళనుండి యిక్కడనున్నారు కదా! ఎందువలన మీ ప్రయత్నము సాగినదికాదు?" అని ప్రశ్నించెను.

రవ్వన్ రాయ శారి - నిరాశ:

మేము ఇక్కడకు వచ్చి పదమూడు రోజులయినది. ఆసత్రపు గది యారోగ్య కరమయినదికాదు. దాని చుట్టును ఒంటెలు, గుడ్డములు, ప్రయాణపుబండ్లు, వారివ్రజలు మూగుదురు. దుర్వాసన అటుండఁగా మాకు పెద్ద యిక్కట్లు సి.ఐ.డి. తాకిడి.

రవ్వను రాయశారిని కలసికొని మాటాడవలెనని ప్రయత్నించిమి. కాని యాకార్యాలయములోనికి పరులనెవ్వరిని పోనిచ్చుటలేదు.

ఒక రోజున రష్యాజెండాలో నొకకారు వెళ్ళుచుండ నానినాపి వెనుకసీటులో కూర్చున్న పెద్దమనుష్యునితో పర్వను భాషలో తడబడుచు బోసు బాబును గురించి చెప్పితిని. నాకు పర్వనుభాష నాగారాదు. ఆయన చెప్పినదిమాత్రము నాకు

తెలిసినది. “అవ్యక్తి మనసుచంద్రబోను అని నాకు నమ్మి. కమలా పక్షులుగుతుండో చెప్పి?”మని రవ్యను రాయశారి పగ్గించెను.

ఆ ప్రశ్నకు సరిగామేము రుజువుచేయగల యాధారములులేవు. మేము తెల్లముఖము వేసితిమి. కారుకడలిపోయినది.

ఆహా! బోనుచంటి మహానాయకునకుఁగూడ గురులతో గూడిన ప్రమాణ పరిచయ వ్రతముకావలసి వచ్చెనుకదా! అని భగత్ రాము నిశ్చేష్టుడైనాడు.

భగత్ రాముతో “మీకు పర్వతనుభావ సరిగారాక పోవుటచేతను, మీరుఫలానా యని రాయశారిని పరిచయము చేయువారు లేకపోవుటచేతను, మీప్రయత్నముకొనసాగలే” డని యుత్తమచండు చెప్పెను.

రాయశారులతో సరిగావ్యవహారము చేయఁజాలని వ్యక్తినిచ్చి బోనుశాబుకు కాబూలుకు పంపినవారి తెలివి తేటలకు ఉత్తమచండు ఆశ్చర్యపడెను. పర్వతను, రవ్యను భావలు వచ్చినవారిని వెంటఁ బంపినచోనిన్ని యిక్కట్లులు రాకపోవునుగదా! యని విచారపడెను. “రవ్యను రాయ శారి కార్యాలయముతో సంబంధముగల వారైన పంపవలసి నదినుమా”యని తనలో నుత్తమచండు పలువిధముల నాలోచించెను.

ఇటాలియను రాయబారి:

తరువాత భగత్ రాము మరల “మేమురవ్వను రాయబారి ఆశపడలుకొని యిటాలియను రాయబారిని కలిసి కొన ప్రయత్నించినాము. ఇటాలియను రాయబారితో మాట్లాడినాము”. ఆయనమాత్రో “మాకు వీలుచిక్కినప్పుడు తప్పకబోసును బెర్లినుకో, రోముకో, తీసికొనిపోవుదు”మనెను.

తరువాత భగత్ రామువలన బోసుకథసమగ్రముగా వినియు తమ చందు “తప్పక రాయబారులతోఁ గలసికొను సహాయము చేయింతు”నని వాగ్దానమిచ్చి తన యింటిలో నివాసమేర్పర్చుకొనుటకు అంగీకరించెను.

“చీకటి పడిన వెంటనే మీరాసత్రపులో నున్న సామానుతోఁగూడవచ్చి మాఇంటిలో నుండు”డనియు “మీకు కావలసినసదుపాయములు తప్పక చేతు”ననియు నుత్తమచందు సంతోషముతోఁ జెప్పెను.

భగత్ రాముబోసుతో జరిగిన సంగతి తెల్పి యానంద పటచెను. అంతలోమరల సి. ఐ. డి. వచ్చి సరాసరి వారి పరువులమీఁద కూర్చుండెను. వలుమాటలతో భయపెట్టెను.

అనేక విధములవారు అతనిని బ్రతిమాలిరి. లంచ గొందులు బ్రతిమాలుటతో విడిచిపోవుదురా? సి. ఐ. డి. చూపు భగత్ రాముచేతినున్న గడియారము మీఁదపడినది. జూని ఖరీదడిగి నాఁడు. సి. ఐ. డి. “వానికిది వదలిన వాఁడు

వదలిపోవు"ననితలచి సి. ఐ. డి. కి ముంజేతి గడియారము నిచ్చివేసెను. అంతటితో నాలంచగొండితృప్తిపడి వెళ్ళినాడు.

సత్రపుక్కియనలసిన అడవిచ్చి ఉత్తమచందునింటిలో దాగుకొన్నారు. నడకనలన జోసుకు రక్షాతిసారము స్పృశింపకున్నది. చాలశ్రమతో చికిత్సనుబొంది ఆరోగ్యమును సంపాదించెను.

వారు మరల రవ్యనురాయశారితో మాట్లాడ దలచినారు. అది కొనసాగలేదు. ఇబ్రాలియును రాయశారితోను సంప్రతింపులు చేయదలచిరి. అదియు కాలేదు.

“హెర్థామన్” ఒకజర్మనువ్యక్తి. ఆఫ్ఘనిస్థానములో వ్యాపారముకై యుండెను, ఇతని సహాయముతో ఇటలీ రాయశారిని కలసికోని సంగతిఁదెల్పిరి. అతఁడు ఇటలీ ప్రభుత్వముద్వారాగాని, జర్మను ప్రభుత్వముద్వారాగాని మీకు సహాయము జేయింతునని మాటయిచ్చెను.

జోసు ఆఫ్ఘనిస్థానములో ఉత్తమచందునింటిలో నలుబదయిదు రోజులుండెను. జర్మనునుండి ప్యసుపోర్టు వచ్చినది. జోసుఇన్నిదినములు తననుదాచి యుంచినందుకు ఉత్తమచందు కుటుంబమునకు కృతజ్ఞత వెలిబుచ్చెను. మార్చి 18 తేదీని ఉదయము 9 గంటలకు కాబూలునుండి మోటారుమీఁద ప్రయాణమై రష్యాసరిహదు చేరుకొని మరునాడు ఉదయము దానినిదాటి మార్చి 20వ తేదీని మాస్కోకు

దెబ్బతో బయలుదేరెను. అప్పుడే ర గమతులూ కాబూలు నుండి ఇండియాకు తిరిగివచ్చెను. వ్యాచుప్రభుతో బాటు బోను భోటోకూడ ఉండెను.

బోను మార్చి 27 తేదీకి జరిగినచేతను. బోనుకు హిట్లరుతో మంచిపరిచయము కుదిరెను. బోను క్రమశిక్షణను, బుద్ధి వికాసమును మెచ్చి హిట్లరు గౌరవ సందనము చేయుచుండెడినాడట “మీ నిలననే భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము గాంచు”నని బోనును హిట్లరు కొనియాడెడువాడట.

జర్మనీలో అబాద్ హిందు తేడియోనుండి బోను దీర్ఘవన్యాస మిచ్చుచుండెను. అచ్చటను అబాద్ ఫాజును సలకొల్పెను. వారికి సైనిక శిక్షణ గలిగెను.

బోనుకు హిట్లరు ఒక పెద్దభవనము నివాసముగా నేర్పాటు చేయించెను. అబాద్ ఫాజుకు యేమికావలసినను జర్మను ధనికులు సహాయము చేయుచుండెడివారు. బోనుకొక కారునిచ్చిరి. ఆ కారుపైనను తనభవనము పైనను ఒక జాతీయ పతాక ఎగురుచుండెను.

అవి జర్మనీ రహ్యాలకు యుద్ధముసాగుచున్న రోజులు. బోను భారతదేశ స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై హిట్లరు అనుమతిని హాతెండులోని కీరాయను రేవుపట్టణమునుండి సబ్ మెరైనులో బయలుదేరి జపాను దేశము చేరెను.

1942 నంబ్ ఫిబ్రవరి 15 తేదీని సింగపూరు చిత్రనమైనది. అప్పుడు బ్రిటిషువారి భారతీయ సైనికులు జపానుకు వట్టుబడి తీసుకొనిపోబడినవారు కొన్నివేలు.

ఈ సైనికులను అప్రభుత్వానుమతిని, భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సిద్ధికై యువయోగించుటకు బోను తగు కట్టు గాట్లతో విడిపించి తన స్వాధీనములో నడిపించి మఱికొందరి భారతీయులకు సైనిక శిక్షణమిచ్చెను.

ఈ పాజు నిర్మాణమున కచటి భారతీయులు కోట్ల కొలది ధనము విరాళమిచ్చినారు. బోను సైనిక శిక్షణకును, అతని నునిశిత బుద్ధికిని నెఱచి, జపానుప్రభుత్వముచే అండ్ మానుదీవులు, నికోబారుదీవులు బోనునకిచ్చివేయబడినవి. ఇతని యధికారమును జర్మని, జపాను, ఇటలీ, తాయిలాండు, ఫిలిప్పైను, క్రొషియా, మంచూరియా, బర్మా ప్రభుత్వము లంగీకరించి తమ తమ రాజ్యముల పక్షమున రాయబారుల వంపుకొనిరి.

బోను అజాక్ హింద్ ప్రభుత్వమును స్థాపించిన పిదప అజాక్ హింద్ ఫాజుకు చెందిన రెడ్ క్రాస్ శాఖకు అయిల్లెండు ప్రధాని మిప్టర్ డి. వెల్ రా 5000 పానులు విరాళమిచ్చెను.

జపాను సైనికులకు, వారియుద్యోగులకు, బోనుదురైనను, ఫోటోయెదురైనను నమస్కరించి ముందుకుపోవుట ఆచార మయ్యెను.

హిందూ దేశమునకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య సంపాదనమే ఘోషముఖ్యాశయము. వారి పతాకముకూడ త్రివర్ణపతాకమే.

ఈ ఘోషనుండి బర్మాలో “జైహిందు” అను వార ప్రతికయు, “పూర్ణస్వరాజ్య” యను దినపత్రికయు ప్రకటింపఁ బడుచుండెడివి.

ఈ ఘోష జపాను ప్రభుత్వమును ఇండియామీఁద దండెత్త నీయకుండఁ జేసెను. అజాద్ ఘోషకు కావలసిన మందుగుండు సామగ్రి టాంకులు మొదలైనవిలేవు. వాస్కొ బోను స్వతంత్రభారతప్రభుత్వమునొండి చందాలమూలమునను, విరాళముల మూలమునను వనూలైన పెద్ద పెద్ద మొత్తములు జపాను ప్రభుత్వమునకుబంపి, వారికడనుండి యాయుధములు టాంకులు మొదలగునవి కొనియుంచెడువాఁడు.

ఘోషలో మతభేదములులేవు. అందఱొక్కబంధిని భుజించుట వాడుక అయినది.

ఘోషబలము సంఖ్య 40 వేలట. ఇందుఇరువదివేలమంది ఖాత్రమె భారతీయ సైనికులు (బ్రిటిషువత్సపువారు)

అజాదు హిందు ఘోష మతమొక్కటే. అది విశ్వాసము. ఐకమత్యము, త్యాగము, ప్రాణాన నూత్రములు. అందుకు త్రివర్ణ పతాకము క్రింద చేరవలసినదే. దాని లక్ష్య మొక్కటే. భారత స్వాతంత్ర్యము. దానివాంఛ ఒక్కటే.

విజయమో వీరస్వర్గమో. దానియున్నసినాదవాంఛ ఒక్కటే-
 “ఫిల్లీ చలో” దాని నాయకుడొక్కడే- నేతాజీ. దానిమార్గ
 మొక్కటే- ఫిల్లీమార్గము. దాని గమ్యస్థాన మొక్కటే-
 లాల్ ఖల్లా. దాని దేశముఒక్కటే- హిందూస్థాన్. దాని సమ
 స్థాన మొక్కటే జైహింద్. దాని శత్రుత్వమొక్కటే-దాని
 పయినే- భారత స్వాతంత్ర్యసిద్ధికిగల నిరోధముపై. దాని
 వ్రజాయుధమొక్కటే ఆత్మ బలము. ఇవి ఆభోజనకుఁదెలియఁ
 బడిచిన సతచిహ్నములు.

43 వేల సైనికులును 5 దళములుగా విభజింపఁబడిరి.
 ఆ దళములకు ప్రత్యేకముగా దళాధిపతులు. వారు వారి
 దళములను నడిపించిరి నాయకుఁడు త్రినరవ తాకమును
 భుజమున ధరించి జైహిందు, ఫిల్లీచలో అను వీరనినాదములు
 దిక్కులు పిక్కిటిలఁజేయుచు, తమచాదఘట్టనమున భూమిని
 క్రుంగఁజేయుచు, వీరరసముప్పొంగ అజాద్ భోజను నడిపించిరి.

భోనుసర్వసైన్యాధి నాయకుఁడై తనకార్యాలయమున,
 తత్సమీప భారతీయులను సైన్యములోనికి ఉసికొల్పుచు,
 వెంట వెంట వారికి సహాయము బంపుచుండెను.

నే తా జీ ఉ ప న్యా స ము:

రంగూను జూబిలీహాలునద ఒక బహింగసభ జరిగినది.
 వేలకొలది స్త్రీలు, పురుషులు శిశువులు. నేతాజీ మహోపన్యా
 సనమును విచున్నారు. ఆయనఉపన్యాసమును ముగింపఁబోయి
 యిట్లన్నాడు-

బ్రటిషువారు అప్పట్టున బోసు పేరువిని ఉలిక్కిపడు చుండెడివారు. నిద్రలో కలవసంతలు, గుండెలడడడడ, బెడరు బెడరు చూపులు, కలిగి కలత నిద్రలో లేచుచుండెడివారు. బోసు బ్రటిషువారికి సింహస్వప్నమయ్యెను.

భారతదేశ స్వరాజ్యసిద్ధికి అన్ని తిరుగుబాటు కారణములే. కాని బోసుచేసిన ప్రతిఘటనము ముఖ్యకారణమని వేరుగాఁ జెప్పవలెనా?

బాలకులారా! బోసువలె నుత్తమ నాయకులై స్వార్థ త్యాగులై దేశభక్తులై వీరులై కీర్తి నార్జింపుడు. ఉత్తమ నాయకులై ప్రజల శాధనను పోగొట్టుడు. పరమత సహనము గలిగి యుండుడు. నిరక్షరాస్యతను, నిరుద్యోగితను నిర్మూలించుడు. సభ్యమానవజాతిలో భారతీయ విజ్ఞాన సంపత్తిని ప్రకాశింపఁ జేయుడు. బీదసాదలను దయతోఁ జూచుడు. జాతిమతకుల విచక్షణతలేక సర్వమానవ సోదరభావము కనంబరచుడు. విద్యార్థిదళయందే రాజకీయములను తలపోయుకుడు ఉన్నత విద్యయందారితేరి జాతీయనాయకులై విరాజిల్లుడు. దేశసేవకై యెన్నియో కష్టముల నెదుర్కొనుడు. భారతదేశస్వాతంత్ర్యమును పర్యాయుత్తము కానియకుడు. పౌరుషమును జూపి మీ సర్వస్వమును త్యాగముచేయుడు మంచి ఆదర్శ నాయకులనే పేర్కొందుడు. బోసువంటి యుత్తమనాయకుల చరిత్రమును మరచిపోకుడు.

౩. భీష్మండు

ఆ. వె. తనదురాజ్యమెల్లఁ దాన్తిగఁబుజ్జేయు

బ్రహ్మ చర్యమనెడు బ్రతిముఁబూసి

సిగ్గమనస్కుండగుచు దేవునతుండును

భీష్ముండనుచు బెచ్చపెరుఁగాంచె.

బాలకులారా! భీష్ముని చరిత్రమునే కొంతయునఁ
దెలుసుకొనియె యుందురు. తిండి సుఖమును మాత్రమెకొరి
తన సర్వసుఖములను విడినాడి మహాత్యాగియని దేవతల
చేతను సుతులనందెను. ఇట్టిత్యాగమూర్తులు మన ప్రపంచము
నందు బహుకొద్దినుంది మాత్రమె యుందురు. ఇప్పటిమఱ
దేశీయనాయకుల యందును కొంచెయందు సీట్టిత్యాగము
గలదనుటలో సందేహములేదు. దేశము కాగుపడనలెననిచో
ప్రజలు సుఖముగా నుండనలెననిచో, నట్టిమహానాయకులు,
అట్టి మహారాజులును, స్వార్థత్యాగులయి కీర్తికాములయి
యుండవలెను. అట్టి మహాత్ముండయిన భీష్ముని చరిత్రమును
వినుడు.

కౌరవ వంశంబునందు శంతనుండను మహారాజు
కలడు. ఆరాజు న్యాయముచప్పక రాజ్యమేలుచుండెను.
ఒకనాఁడు వేటకొనెడలెను. అది గంగానదీ సమీపారణ్యము.

వేటచే నలసి సొలసి యొంటరియై రాజు గంగానది
లోని యిసుకతిన్నెలమీఁద సంచరింపఁదొడఁగెను. అల్లంత

దూరమున నొక దేశకన్యఁ గన్పెట్టెను. మెల్లగా జూచి
యందనందముల కాదాజు భ్రమచెందెను. దానిని నమోదం
నాఁడెను.

“మెయు తేనెనాగకన్య యనఁను ముగ్ధుగాలై మెల్లన
సిగ్గుచే నలనంచి నలఁబడి స్మృతిరఱుబూనెను. పూచిన లతి
నోలె చీలి పసఁజెను.

“యిందొల్లంతి దూరమునఁ బ్రియవస్తువు నెలుపలేక
ఇంద్రాక్షమాటు చూడఁజూడఁజూడె. ఇంద్రాక్షసారిగ నయఁ
నిలచి, ఇంద్రాక్షసారి తలంచుకొనె. ఇంద్రాక్షసారి హస
నాఁడ చూడఁజూచి చిత్రిచిన బొమ్మలో, యనఁగనిలఁబడిరి.
మోహఁబుబుట జాలక ఇంద్రులు గొంగులించుకొని, ఒకరి
నొకరు పెత్తించుకొనెరి.

“యవతి రాజుగో “రాజా! చాలరోజులనుండి
మిమ్ములె జ్ఞాడఁదలఁచితిని. నేనొక దేశకన్యను, మిమ్ము
శ్రాంతిగా నెఱుంగుదును. నేటికి నా కొఱ్ఱలు వధలనుగు
నట్లు నన్నుగ్రహింపుడు. నాయమఁబుఁ జాటించి నన్ను
మీ భార్యఁగాఁజేకొనుడు”అనెను.

రాజు ఆమెగో “నిన్న భార్యగాఁబొందుట నా
యశస్వముకదా! వేరంబ నీ నియమములను తెల్పుము.
తప్పక నేను పాటించి తీరుదు”ననెను.

“యవతి రాజుగో “రాజా! నేనేనని చేయు
చున్నను నీ వడ్డపెట్టరాదు. అడ్డపెట్టితివా! ఆనాఁడె నిన్ను
విడిచి యేగెదను” అనెను.

రాజు - “యిదియూ సీనియమము. నీ రే యంకికరించితి: ”
అనెను.

3 యుగతి యుగతి కరును హస్తపురంబున కలుగు
దెంచెరి. అన్యోన్యమును బహుక్రీడలను నల్పిరి. తుల్య
భోగములను జరిగె.

వెంట వెంటనే యామెకు సంకెన వ్రాస్తారు:
గలిగినది. ఎవ్వడు ఖట్టిన మూసలపై గంగనా వ్రాసెనె
నిచ్చునుండెను. రాజాయనతి కడముపలికిన మాయము
హస్తమోమాయను సందేహముచేతను ఆమెయందలి ప్రీతిచేరు
మూసలపై కట్టలేదు.

ఆ రీతి నా యుగతిసంకెనమును గంగనా చేయు
చుండెను. ఏడుగురు మగపిల్లలును గంగనాగావింపఁజేసి
ఎనిమిదని వాడును బుట్టెను. ఈ ఎనిమిదననాని నెట్లయిన.
రక్షింపఁ దలంచి రాజు కయనతిని బ్రతిమాలెను. ఆ యుగతి
తన నీయమమును స్మరింపఁజేసి రాజుతో నెట్లనెను.

శ్రీ మృదు జననము:

“రాజా! నా కథను నీ పుత్రులకథను చెప్పెదనుము.
నేను గంగను. ఒక్కనాఁడొకవసువులు నాకడ కరు:దెంచి
నెట్లనెరి. అమ్మా! త్రిపునపానని! గంగాదేవి! మేముచనువులము
మేము నశిషుని శాపమున భూలోకమున మనుష్యులమె పుట్ట
వలసినగతి పట్టినది. పవిత్రులగు నీయగుమేము పుట్ట

దలఁచితిమి. మమ్ము పుట్టిన వెంటనే ముక్తులం గావింపుము. సావముతోఁగూడిన భూమియందు మేము చాలకాలము మనుజులమై యుండఁజాలము. మమ్మునుగ్రహింపు" మని.

నేను వానితో "ననుసరలారా! మీరు నశిష్ఠ మహర్షి కేమియెఁగుచేసితిరి. వారు మిమ్మేనుని శపియించి" అంటిని.

వారునాతో "గంగాదేవీ! మేము మా భార్యలతో నాతిపోధనుని ననమునకుంజోయితిమి. దేవతలకు ననవిహారము మిక్కిలి సంశోషమయినదికదా! ఆననమావనము తిరుగుచు క్రమముగా నశిష్ఠ మహర్షి ననముఁ జేరుకొంటిమి. అచ్చట కామధేను సంతానమైన నందినీ ధేనుప్రంజుచితిమి, దాని మహిమ కాశ్చార్యపడితిమి.

మాలోని. యష్టమనసునగు ప్రభాసునిభార్య యా నందినీ ధేనుప్రందీసుకొనిపోవఁ బట్టుపట్టినది. దాని భర్తయగు ప్రభాసుఁడు తక్కిన మాయందఱి సమ్మతిఁబడిసి యా ధేనుప్రంబట్టి తెచ్చెను. మేమందఱ మాధేనువుతోఁగూడ స్వస్థానమున కరిగితిమి. నశిష్ఠమహర్షి తన దివ్యవృష్టిచే సంతయుఁ దెలుసుకొని మమ్మందఱను భూలోకమునఁబుట్టు నట్లు శపియించెను.

ఆవార్తవిని మేము నశిష్ఠమహర్షిందర్శించి సాష్టాంగం బర్పించి క్షమింపుమని ప్రార్థయపడితిమి. మాయందు దయ గల్గి తనధేనువు మరల తనకుఁ జిక్కినందుకు మునిసంతసించి

మానవజన్మ జరిగిన సంగతి నెల్లవిని ప్రభాసునకుఁ బెద్దయు కాలంబు భూలోక నివాసము. తక్కిన మీ యేడుగురు తక్షణము క్షియఁ గలుగునట్లు తన శాపంబును సవరించెను. మేమును మ్రొక్కి యాముని యానతి నిక్కడకునచ్చి యమ్మా! నీ శరణు వేడితిమి" అనెరి.

రాజా! ఆ కారణమున నీ యెనిమిదవ వాఁడైన ప్రభాసుఁడు భూమియందుఁ జాలకాలము జీవించును. ఆ యేడుగురు నా కారణంబున తక్షణంబె ముక్తింగనెరి. ఇక వీనికి వచ్చిన భయములేదు. వీఁడు విద్యాభ్యాసంబు నల్పుచు కొన్ని వత్సరములు నానందనె యుండును. తరువాత నీ నడకుండేరును. అని శంతన మహారాజు నొడంఁటచి దేవప్రతుండను పేరు గల్గిన యాయుష్టమవసువురు గంగాదేవి తన స్వస్థానమునకుఁ దీసికొని యేగెను.

దేవప్రతుండైన యా బాలకుఁడు క్రమముగా పెరిగి పెద్దవాఁడై విలువిద్యయందును మంత్రవిద్యలయందును నేర్పరియయ్యెను.

ఒకనాఁడు శంతనుఁడు వేటకై పోయితనకుమారుఁడైన దేవప్రతునిఁజూచి యానందపడెను. గంగాదేవియు స్త్రీ పేషమునవచ్చి బాలునకు తండ్రి పరచయము గల్గించెను. కుమారుఁడు తండ్రికి మ్రొక్కెను. తండ్రికుమారుని దీవించెను.

గంగాదేవి కుమారునకు గొప్పగురువులనద్ద సనేక విద్యలు నచ్చునట్లు చెప్పించెను. పరశురామునివద్ద సత్త్రువిద్యను, వశిష్ఠునివద్ద మంత్రవిద్యను, నేర్పించెను.

ఆత్మ విజ్ఞానశాస్త్రమును, తత్కువంగల శాస్త్రములను సనత్కుమారాదుల వలనంగలిగించెను. అట్టి దేవప్రతకుమారుని గంగాదేవి శంతనునఁచి “ఇతఁడు మీ కులంబునకుఁ జేరు తెచ్చును. వీరివలన మీ కక్షయలోకంబులు కలుగు” నని కుమారునప్పగించి ప్రవాహగూఢయై చనెను. శంతనుఁడును దేవప్రతుసఁ దీనుకొనివచ్చి యువరాజ్యవట్టాభీషేకముఁ జేసెను.

దేవప్రతుఁడు యువరాజై నాల్గువత్సరములు మాత్రము గడిచినవి. శంతన మహారాజు వేటకై యొక్కనాఁడు యమునాతీరంబునకుఁజనియె. అచట యపూర్వ సువాసనలు వ్రవాహమురీతిఁ జనుదేరనాఘ్రాటించుచు నా వాసనలు వచ్చుదిక్కునకుఁ జని యచ్చట నొక బంగారుబొమ్మయోయన నొప్పుచున్న కన్నెనుజూచెను.

రాజు ఆమెను సమీపించి మించిన యుత్సాహముతో “వనితా! నివేనరవు? ఇయ్యమునానది నొడనడపుట నీకేమివని? నీ తల్లిదండ్రులెవరు?” అని ప్రశ్నించెను.

ఆమెయు నారాజునుజూచి సంతోషముతో “రాజా! నేను దాశరాజు కూతురను, నా జనకాజ్ఞచొప్పున నీ యొడనడుపుచుంటిని. నా పేరుయోజనగంధి. అదిగో యల్లంత దూరమున మావల్లెగానఁబడుచున్నది. మీ సంతోషంబును నేను గుర్తించితిని. నేను మీకు సమస్కరించుచుఁ జెప్పచున్నాను. మా తండ్రియొజ్ఞఁజొప్పనఁగదా! నేనేపనిచేసినను,

మీకోరిక మాతండ్రితోఁ జెప్పడు. మా తండ్రి జెప్పిన చొప్పురయుటయె నాకు శ్రేయము. మీరు ప్రభువులు. సమ స్త ధర్మమును తెలిసినవారు. మాతండ్రి నొప్పించి సంతోషపఱచియె నన్ను స్వీకరింపుడు. మీరు కోవగించినచోమేము ప్రాణములను విడుతుముకానిమీకు ప్రయోజనములేదుకదా!” అనెను.

శంతనుఁడు దాశరాజుకడకుఁజని తన యభిప్రాయంబుఁ జెలిపెను. రాజును గౌరవించి సమస్కరించి దాశరాజు శంతనునితో “రాజు ఆడపిల్ల యెప్పుడో యొకప్పుడు తగిన వరున కీయవగినదేగదా, అది యట్లుండ నీవంటివరునకు నా బిడ్డనిచ్చుటలో సందేహమేమున్నది? మేముధన్యులము. కానినా కోరిక యొక్కటి కలదు. మీరు ధర్మముఁ జెలిసినవారు తప్పకనా వాంఛఁదీర్చి నాకూతురను స్వీకరింపుడు” అనెను.

రాజు దాశరాజుతో “నీకోరిక నేనీయఁదగిన దేని నేని నిత్తును. అయినను కోరుము” అనెను. దాశరాజు “రాజు” మీరలన నానుతయందు పుట్టిన కుమారుఁడు మీరు చూచుచుండఁగనె మీ సర్వరాజ్యాధి పతిఁగాఁగావలెను. ఇదియే కోరిక” అనెను.

శంతనుఁడు తనదేవప్రత కుమారుని తలఁచుకొని “దాశరాజు! ఇదికాదు. మఱియొకటి వేడుకొనుము” అనెను.

దాశరాజు మఱియొకటియేలయని నిరుత్సాహపడెను. రాజు విచారముతో నేమనఁజాలక యింటికిఁబరివీఁచెను. కాని రాజుమనస్సు యోజనగంధియందే యుండుటచేత

మంచము దిగనట్టి మనోవ్యాధికో భాధపడుచుండెను. దేవ ప్రతుండది యెఱిగి తండ్రిపద్మకుంజనుచెంచి తండ్రితో “తండ్రి! తమరువిచారముతోఁ గ్రుంకునట్లు కనఁబడుచున్నారు. తమచే. రక్షింపఁబడు భూమికి భాధఁగలుగజేయఁజాలు శత్రువులా లేరు. ప్రజలా నిత్యనుఖముతో నున్నారు. సామంతరాజు లెల్లరు తమకువిధేయులై మెలంగుచుండిరిగదా! మానవాధిపా! తమ మనః పరితాపము నకుఁ గారణమేమి?” అనెను.

శంతనుఁడు తన మనంబునందు చాలసేపుఁ జింతించి తుదకుఁ గ్రుమరునితో “పుత్రా! ఏమని చెప్పదును. ఒకకొడుకుఁ గొడుకుఁగాడు, ఒకకన్నుఁగన్నుగాడు. ఒక్కకన్నుగలిగినను గ్రుడ్డివాఁడనెడు పేరెట్లో ఒక కుమారుఁడు కలిగినను సంతతి లేని వాఁడని యేధర్మశాస్త్రములు చెప్పచున్నవి.

అదియునుగాక నీ వెప్పుడును యుద్ధములు సల్పుదువు. నీ వీరత్వమునకు శత్రువులు నిల్వలేకున్నారు. అనఁగూడదు కాని నీకే యాపదయైన వాటిల్లినచో నేనేమగుదును?

కనుక వలుపురఁబుత్రులంబొందుటయే కొరుచున్నాను. దానికై వివాహవాంఛ గలిగినది. ఆ కోరికయు మొన్న యమునానది యొడ్డునకు వేటకుంజనినప్పుడు పల్లవించినది” అనెను.

అనఁగావిని దేవప్రతుండు తండ్రికినమస్కరించి “తండ్రి! నీ వాంఛితము తప్పక దీర్చువాఁడ”నని యటనుండిలేచి మంత్రులతో నాలోచించెను వారు చెప్పఁగా “యమునానది యొడ్డున దాశరాజ పుత్రిక, యోజనగంధి పేరుగలకన్యక,

జగత్ప్రసిద్ధ కన్యకానణి” కలవనవిని తండ్రికడకేగి నమస్కరించి “తండ్రి! దాశరాజుకడకేగి యాజనగంధియను సత్యవతీ దేవిని, మాతల్లినిఁ దోడ్కొని వచ్చెద”ననెను.

తండ్రి కుమారునితో “కుమారా! పిచ్చుకపై బ్రహ్మహస్త్రమేల! మనపౌరుషమాటవిక జనులపైఁ యోగించినచో మనల సధర్మచరునులని బోకులు నిందితురు”అనెను.

దేవప్రతుండు తండ్రితో “తండ్రి! నేనంతటి యవివేకిని గాను వానిని నుంఁగోష ఒరచియె మాతల్లి సత్యవతిని తీసుకొనివచ్చెద”అనెను.

దేవప్రతుండు మంత్రి సామంతులు వెంటరాగ దాశరాజుంజేరి “మా తండ్రికి నీ పుత్రికయగు సత్యవతీదేవిని భార్యగా”సమ్మని కోరెను.

దాశరాజు గంగాపుత్రుని, వచ్చిన వారినందరిని, యథోచితముగా గౌరవించి నమస్కరించుచు నిట్లనెను.

“కుమారా! నీవన్ని ధర్మములెఱిగిన వాడవు. మంచి చెడ్డలు విచారించునట్టి బుద్ధిమంతుడవు. పితృభక్తి పరా యణుడవు. నీ తండ్రికై నాతనయ నడుగవచ్చిన వాడవు. ఉపరి చరుండను రాజరి వచ్చి “యా సత్యవతిని శెంతనునకే యిమ్ము. ఇతరుల కీయవలదు” అనిచెప్పెను. కనుకనే దేవలుండనువాడు కన్యార్థంబు వేడినను నా యామాటలు విని తిరిగిపోయెను.

కుమారా! మీ వంశముకోడ సంబంధము నాకు సంకోచముకదా! అయినను నాకోరికదీర్చి మీ తల్లిని సత్యవతిని గొనిపోమ్ము” అనెను.

“దాశరాజా! నీవేమి కోరుకొందుకో తెల్పుము. ధర్మబద్ధమయినంతవరకు నాకు సందేహములేదు.” అనుదేవ ప్రతుడు మాటలువిని దాశరాజు తనవాంఛను తెలియబరచెను.

దేవప్రతుడు సామంతరాజులు మంత్రులును మిగిలిన వారందరును విననట్లు “ఈ సత్యవతీదేవియందు పుట్టినవాడే మాకెలరకురాజె భారతదేశమును పరిపాలించును” అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

మంత్రులును, సామంతులును “దాశరాజా! నీ కోరిక నెఱవేరినదికదా! ఇక సత్యవతీదేవిని పంపుము” అనిరి.

దాశరాజు “ఇకసంకోచముకాక యేమున్నది? నా కోరిక నెఱవేరక యెట్లుదును? కాని యింకొక సంగతి. దేవ ప్రతుడు రాజ్యశ్యామముఁ చేసినను వారిసంతతి అందుకు అంగీకరించునా?” అనెను.

సామంతరాజులు మంత్రులును “దాశరాజా! నీవు మాట్లాడినది ధర్మబద్ధముకాదు. ముందెప్పడో జరుగనున్న విషయమునుగూర్చి యిప్పుడేవరేమి చెప్పగలరు?” అనిరి. దాశరాజు “దానిగూర్చి దేవప్రతుడే చెప్పనలెను. ముఱి యెవ్వరును చెప్పజాలరు” అనెను.

మంత్రులు “దాశరాజా! భవిష్యత్తునుగూర్చి చెప్పి నను ప్రయోజనముండునా?” అనిరి. సామంతరాజులు “ఇక

రాజా! ఇచ్చువారున్నారకుదాయని యడుగుటకు న్యాయముగా నుండవలదా?" యనిరి.

దేవప్రతుడు "చాలు వాదోపవాదములే! వినుడు నా ప్రతిజ్ఞ. నేను బ్రతికియున్నంతకాలము బ్రహ్మచర్య వ్రతమును బూనియుందును. నా పల్కులకు భూమి, నూర్యుడు. దేవతలు సాక్షులు. నా తండ్రిసౌఖ్యమునుగోరి నా ప్రాణములను సైతము విడువంగల నాకు రాజ్యత్యాగము, గృహస్థధర్మ త్యాగము ఒక లెక్కలోనివికావు. నాదృఢబ్రహ్మచర్య వ్రతముననే యుత్తమ లోకములు నాకుగల్గుగావుత" అని మరల ప్రతిజ్ఞ జేసెను.

అకసంబునుండి చూచుచున్న దేవతలు పుష్పస్పృష్టిచే దేవప్రతుని గౌరవించిరి. "దేవప్రత కుమారా! నీ విట్లు దృఢమనస్కుండవై ప్రతిజ్ఞ జేసితివి. కావుననిప్పటినుండి నీవు భీష్ముడనెడినామంబున బ్రఖ్యాతుడవై విరాజిల్లుము" అనిరి. కడఘన వారంటు నాశ్చర్యమందిరి. దాశరాజు సంతోషముతో భీష్మునిగొనించుకొని ఇప్పటికి నాకోరిక తీరినది కుమారా! ఇంక మీ తల్లిని ప్రయాణము జేయించుచున్నాను. తీసుకొని పొమ్ము" అని వాసికులమర్యాదల చొప్పున సత్యవతిం గౌరవించి యలంకరించి హస్తీపురంబునకు జేర్చెను.

శంతనుడు సత్యవతింబెండ్లాడి తనకుమారునిత్యాగంబునకు సంతసించి యాతనికి స్వచ్ఛందమరణంబుగా వరంబిచ్చెను. ఆ వరమాహాత్మ్యమున భీష్ముడు చాలకాలము జీవించెను. భారత యుద్ధంబునందును సాటిలేని పరాక్రమము గలవాడై

పదిరోజులు ఘోరయుద్ధంబుఁజేసి పాండవులయందు ప్రీతిఁగల వాడగుటచే యుద్ధంబుమాను తలంపుఁగలవాఁడై యస్త్ర సన్ధ్యాసంబుఁజేసెను.

భీష్ముడు కురుక్షేత్రమునందు బాణశయ్యముపై బరుండి తండ్రివరంబున యమునిఁదరిఁజేరనీయఁ భారత ఘోర రణంబు పూర్తియగువరకు బ్రతికియుండెను. ధర్మకాజునకు ధర్మంబులను బోధించెను.

తుదకు మహాత్ముడును, మహాత్యాగియును, మహావీరుడును, మహాబ్రహ్మచార్యానుష్ఠానుండునగు భీష్ముడు శ్రేష్ఠమయిన యుత్తరాయణంబు ప్రవేశించినతోడనే యుత్తమంబైన యేకాదశియుండు భౌతికదేహంబును విడిచిననుప్రలం గలసెను.

బాలకులారా! మీరును భీష్మునివలె త్యాగమూర్తులనిపేరందుండు. తల్లిదండ్రులయందు భక్తిప్రేమను జూపుడు. దేశభక్తులని పేరుగాంచుడు. తక్కువజాతివారివలన మీరొక వస్తువును తీసుకొనదలచినచో వారిని సంతోషపరచియే తీసికొనుడు. బీదల నాదరించుట, వారి జీవనోపాధికి పాటుబడుటయు, దేశీయ వస్తువుల నుత్పత్తిచేయించి వానినే యుపయోగించుటయు దేశభక్తులకు ముఖ్యకర్తవ్యము. ప్రజలకు గావలసిన సౌకర్యములు సమకూర్చు దేశీయనాయకుని ప్రజలు ప్రేమతో గౌరవించుదురు. భీష్మునివంటి యాదర్శనాయకుని చరిత్రమును మరచిపోకూడదు.

4. శ్రీ రాముడు

ఆ. వె. ప్రజలు కోరుకొనిరి, రాముఁడెరాజు
రాముఁడెంచె బ్రజ గ్రాణములుగ
ప్రజలు మెచ్చునట్టి వనిఁజేయన్లొట్టి
రామునంటి ప్రజల ప్రభువునలయు.

భావలారా! రామరాజ్యమను ప్రసిద్ధిని వినియున్నాను
కదా! ప్రజలక ప్రస్తుతమును తొలగించుటకు భగవంతుఁడు మహా
త్ముడుగ నవతరించుట యందఱికిఁ జెలిసిన విషయమే. ప్రజా
ప్రభుత్వమునేడి కొత్తగా వెలసినదిగాదు పూర్వమే శ్రీరాముడు
ప్రజల యిహనుసారమునడిచి తొలుత తన రాజ్యమును
త్యాగముచేసెను. తరువాత తన భార్యయగు సీతాదేవినిఁ
గూడ త్యాగముజేసిన మహానుభావుఁడు మహా త్యాగి. అట్టి
శ్రీరాముని చరిత్రమును సంగ్రహముగా వినుఁడు.

అయోధ్యయను పురమును ముఖ్యపట్టణముగాఁ జేసికొని,
కొసల దేశములను పాలించు ప్రభువులలో దశరథమహారాజు
వ్రసిద్ధిజెందెను. ఆయనకు మువ్వరుభార్యలు. కొసల్య = ద్ద
భార్య. సుమిత్ర రెండవభార్య. కైక మూడవభార్య. పెద్ద
భార్యయందు శ్రీరాముడుజన్మించెను. రెండవభార్యయందు
లక్ష్మణుఁడు, శత్రుఘ్నుఁడు, మూడవభార్యయందు భరతుఁడు
పుట్టిరి.

ఈ నల్వరు సశిష్య మహర్షి కడ విద్యాభ్యాసము జేయఁ బూనిరి. అట్లే రాభ్యాసమయినది మొదలు కొలఁది దినములకే యానల్వరు శాలకులు చదువుట, వ్రాయట నేర్చుకొనిరి. మఱియునారు గాణములు ప్రయోగించుటయందును, కత్తి త్రిసృటయందును, గుఱ్ఱపుస్వారీ చేయుటయందును మిగుల నేర్పులయిరి.

ఆ శాలకుల బుద్ధిశక్తియు, జాపకశక్తియు, గ్రహణ శక్తియు నద్భుతములు. ఒక్కసారి చెప్పఁగనే వాటి విషయమునైనను గ్రహింపఁగలుగు. ఒక్కసారి చదువఁగనే తన సాతమునుగూడ నర్థంబు జేసికొనఁజాలిన వారైరి. వారిసాటి లేని బుద్ధిబుద్ధిగపడని వాండురు. ఇంతయేల! వారికిఁ బదేంద్రియము నుండికమునుపే క్షుత్రియోచిత విద్యల్లు కరతలామలకములయినవి.

మహాకాజౌక శుభలగ్నమున వారికుపనయనముఁ గావించెను. వెంటనే వారికి గురువు వేదములను నేర్పెను. అస్త్రములను ప్రయోగించు మంత్రములను నారు నేర్చిరి.

శాలకులయందు దీనరక్షణము, పరస్త్రి పరాజుఖత ప్రజల హిత వెఱిగి నడచుట, ప్రజల యిష్టముగారి తనసర్వస్వమును త్యాగముజేయుట మున్నగు మహాపురుష లక్షణములు ప్రకాశించినవి.

వారి పూర్వజన్మము ననుసరించి రామ లక్ష్మణులొక జంట. భరత శత్రుఘ్నులొకజంట యయిరి. భరత శత్రు

ఘ్నులు కేకయగాజగృహమున నింకను విద్యాభ్యాస మొనరించుచుండిరి.

రామ లక్ష్మణులు జంటగాయక యయోధ్యావాసులకుఁగనుల పండువుఁజేయసాగిరి. పిల్లలు క్రమముగాఁ బెరిగి పెసనైరి.

ఒకనాఁడు విశ్వామిత్రుఁడు దశరథుని చూడవచ్చెను. దశరథుఁడు మునిని గౌరవించి “నచ్చినపని తప్పక పూరి: జేయుదు”నని వాగ్దానముఁ జేసెను. ముని సంతోషముతో “రాజా! నేను యాగము మొదలుపెట్టినప్పుడు రాక్షసులెచ్చటనుండియోవచ్చి నా యాగమునాడుచేయఁ బూనుచున్నారు. ప్రజలబాధలు పృథువుతోఁ జెప్పకొనుటకు నచ్చితిని. శ్రీరాముని నావెంటబంపుము నావెంట నచ్చిన శ్రీరామునివలన నా యాగము నిర్విఘ్నముగా సాగును. శ్రీరామునిచూచి యా రాక్షసులు సాటిపోవుదురు”అనెను.

దశరథుఁడు విశ్వామిత్రునితో “మునీంద్రా! శ్రీరాముఁడు రాక్షసులవలన భయపడును. వాఁడువసివాఁడు. నేనునచ్చి యారాక్షసులను సంహరించి మీ యాగమును కాపాడెనను” అని వినయముగాఁబల్కెను.

విశ్వామిత్రుడందుల కాగ్రహమిది రాజుతో “రాజా! నాకుసీవేల! శ్రీరాముఁడే కావలెను. “ఏపనియైన చేయుదు” నంటివిగదా! శ్రీరాముని నావెంటఁ బంపుము నీ మాట

నిలుపు కొనుము. సత్యమును విడువకుము. నీ గురువునో నాలోచింపుము. శ్రీరాముని పంపితివేని శ్రీరామునకును నీకును శుభము జేసూరును” అనెను.

వసిష్ఠమహర్షిని పిలిపించి రాజు చాలసేపు సంప్రదించెను. ఆ మహర్షియు, “శ్రీరాముడు సామాన్యుడుకాడు. శ్రీహరియనియే యెంచు”మనియు “వానికాపడరాదుకదా సర్వశుభములు చేకూరును. తప్పక విశ్వామిత్రునివెంటబంపు”మనియు ధైర్యముజేకూర్చెను.

శ్రీరామ లక్ష్మణులు జంటగాయనివాగకనుక, తిల్లిదండ్రులకు, గురువుగారికిని మ్రొక్కి విశ్వామిత్రునివెంట ప్రయాణమెరి.

పిల్లలకు పట్టకథలనిన సంబరము చిన్ని చిన్ని కథలను చెప్పచు ముని యా బాలురను వెంటనడిపించి తీసికొని యేగెను. కథల ధోరణిలోబడి పిల్లలు నడక శ్రమయనుట లేదు. కథవూర్తియగునోలేదో “తాతా! మఱియొకకథచెప్పు” అని ముద్దుముద్దుగా నడుగసాగిరి. ఆ ముద్దుమాటలకు ముఱియుచు ముని చక్కని నీతికథలను చెప్పసాగెను.

ఆకలిదప్పల శ్రమ నివారించుటకు పిల్లలకు ముని గొప్పమంత్ర ముపదేశించెను. ఆ మంత్రము వారికి భవిష్యత్తులో దండకారణ్యమున చాలవఱకుపయోగపడెను.

ముని పిల్లలకు జృంభకాస్త్రముల మంత్రముల నుపదేశించెను. ఈ మంత్రము లితరమునులకురావు ఇంతయే! వసిష్ఠునకును రావనియే చెప్పవచ్చును.

భాలకులు గురువుగారియందు విధేయతతో మెలగినచో వారికి గురువు చెప్పరాని రహస్యముండదు కదా!

విశ్వామిత్రుడు యాగము నారంభించెను. రామ లక్ష్మణులు రక్షకులై నిలచియుండిరి. యాగధూమము లాకా శమున కెగసినవి. రాక్షసులు వారి మామూలు ప్రకారము యాగమును బాడుచేయ నచ్చుచున్నారు. శ్రీరాముని భాణములు వారి కెదురేగినవి. కొందరు రాక్షసులు చచ్చిరి. కొందరు పాటిపోయిరి. యాగము నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగినది విశ్వామిత్రుడు సంకోషించెను.

తన యాగమును రక్షించుటకును, రాక్షసులను శిక్షించుటకు చేసిన ప్రయత్నము సఫలమయినందుకు విశ్వామిత్రుడు చాల సంతోషించెను.

“తనకు ప్రకారము జేసిన శ్రీరామునకుఁ ప్రత్యుపకారమేమి చేయవలెనా?” యనునాలోచనలో ముని మునిగి పోయెను.

యాగమున కొచ్చిన వివిధ దేశి మునులను సహ వేశపఱచి విశ్వామిత్రుడు శ్రీరామునకుఁ ప్రత్యుపకారము జేయు తలంపులో దీర్ఘాలోచనము జేసెను.

కొందరు మునులు విశ్వామిత్రునితో “రాముడు క్షత్రియుడు దుష్కర్మణము వారి విధి. ఇంతమాత్రమున కేమి ప్రత్యుపకారము చేయవలెను?” అనిరి.

కొండలు “వీరికి మన ముచులకన్నలనిచ్చి వినాహముఁ జేయున”మనిరి. కొండరు “వీరికి మనము విద్యలను నేర్పున” మనిరి.

కొండరు “మిథిలాపురమున జనకరాజునకు చక్కని కూతురుకలదు. ఆమె పేరునీత ఆమెకు శ్రీరామునకు నీడు జోడు గాగుగానున్నది. మనము జనకునంగీకరింపఁజేసి వీరికిఁ దిక్కిలి వివాహముఁ జేయించుట మంచిదనిరి.

విశ్వామిత్రుఁడా సీతనుగురించి దివ్యదృష్టితోఁ గని పెట్టెను “ఆమె తప్పక శ్రీరాము సతియగు”నని వెంటనే మునులకుఁ దెలియఁపరచెను అందుకును సీతాకళ్యామునకుఁ బ్రయోగమైరి.

విశ్వామిత్రుఁడు మిథిలాపురోపపనమున కాలకృత్యములు తీర్చికొని కొండరి మునులద్వారా జనకమహారాజునకు తన వారఁదెలియఁజెప్పెను.

వెంటనే జనకమహారాజు మంత్రులతోఁపచ్చి, మునులను రామలక్ష్మణులనుచూచి యానందించి, వారినందరిని తన భవనంబులకుఁ దోడ్కొని యేగెను.

జనక మహారాజు “నానంద శిష్యులనుసృజకలదు. దాని నెఱియెక్కుఁజెట్టునట్టి వానికే నాకూతురయిన సీతఁబెచ్చెన” నని ప్రతిజ్ఞఁ జేసిన సృష్టాంతముఁ దెలియ జేసెను. విశ్వామిత్రునాజ్ఞచేత శ్రీరాముఁడా శిష్యులనుసృజకలదుఁ బెట్టఁబోవుఁగ

నది పెళ్ళ్యమని విరిగిపడెను. మునులానంగవడిరి. జనకుడు చాల సంకషించెను. సీతవచ్చి పూమాలికచే శ్రీరాముని నరించినది.

సీతారాముల కళ్యాణ లగ్నము నిర్ణయింపబడినది. దశరథమహారాజునకుఁ దెలియఁబడినది. దశరథమహారాజు పుత్రమిత్ర కళత్రపరివారములతో మిథిలకు చేరుకొని ముని నాదములకు మ్రొక్కెను. వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు స్నేహమునఁ బ్రేమమునఁ గాంగిలించుకొనిరి.

సీతారాముల వివాహముతోఁబాటు మిగిలిన పుత్రులకును, వివాహము వైభవముగా జరిగినది. ఊర్జిలక్షిణుని భార్య. మాళవి భరతునిభార్య. శ్రుతకీర్తి శత్రుఘ్నునిభార్య.

వివాహ మహోత్సవమునఁ బుష్పవృక్షిగరిసెను. మునులు దీవించిరి. ప్రజలు సంతసించిరి. అందరితోడను దశరథ మహారాజయోధ్యకుఁ జేరెను. వేడ్కలెన్నిటితో చేయించెను.

రాజు చేసిన విధులకు ప్రజలు మిథులత్వ ప్రియించిరి. ప్రజాదరము, మంచింగోరు ప్రభువు ప్రజలను తృప్తిపరపనిచో న ప్రజల ప్రభువును గౌరవింపరు. మనసారఁ బ్రేమింపరుకదా!

ఇట్లే వినోదములతో కొలఁది రోజులుమాత్రము గడచినవి. పూర్వమువలె కేకయరాజు కోరఁగా భరతతుడు తండ్రియొద్ద సెలవు బుచ్చుకొని, తమ్ముడగు శత్రుఘ్నుతో గూడి మాతామహుల యింటివద్దనే యుండెను

దశరథమహారాజు రాముని యువరాజు జేయనెంచి వసిష్ఠమహర్షి నాలోచించెను. మంచి ముహూర్తము నిశ్చయింపబడిది. ప్రజల యామోదముకూడ నీకర్మకరింపఁబడినది.

తెల్లవారిన శ్రీరాముడు సూర్యోదయపువేళ యువరాజుగాఁ పట్టాభిషిక్తుఁడగునని యందరికిఁ దెలిసినది. ఆరాత్రి ప్రజతెల్లకు పురమలంకరింపసాగిరి. అంతఃపురములో నీతను, మందిరమున శ్రీరాముని మంగళ స్నానము జేసిరి. మంగళ వాద్యములు మ్రోగినవి. నసిఘ్నఁడు శ్రీరాముని చేతికిఁ గంకణముగట్టెను. రాజు కైకమందిరమునుండి తిరిగిరా లేదు. మంత్రిచే నసిఘ్నఁడు నర్తమానముఁ బంపెను. మంత్రి తిరిగి వచ్చి శ్రీరామునితో “మీతండ్రిగారు కైకమందిరమునఁగలరు మిమ్ములను రమ్మసినట్లు కైకమ్మగారు ద్వారముకడనిలచి చెప్పుచున్నారు” అనెను. నసిఘ్నఁడు “రాజేమిచేయుచున్నాడు. అనెను. మంత్రి “సన్నులోనికి వెళ్ళనిచ్చినఁగదా నాకావిషయము తెలియట!” అనెను.

శ్రీరాముడు వెళ్ళి కైకమ్మ నడిగెను. “మాతండ్రి యెచ్చట! ఏమి చేయుచున్నా”రని. కైకమ్మ మీతండ్రి గారుమూర్ఛపోయిరి.

శ్రీరాముడు అమ్మా! మూర్ఛపోవుటకుఁ గారణమేమి?

కైకమ్మ:-మూర్ఛపోవుటకుఁ గారణమునీవే.

శ్రీరాముడు:- నేనెట్లు కారణమో తెలుపఁగోరుచున్నానుతల్లీ.

కైకమ్మ:- నీవు నీ తండ్రిమాటవిందువా? నీ తండ్రిమాట నీ శిరసావహింపనని నీ తండ్రి నీతో జెప్పలేకమూర్ఛి లెను. “వినెద” నంటివా తెల్పుదును.

శ్రీరాముఁడు:- తల్లీ! తప్పక నాతండ్రిమాట చెల్లెంటును. ఆమ్మా నాయందు దయయుంచి చెప్పము.

కైకమ్మ:- మీ వంశమాడితప్పుది సుమా!

శ్రీరాముఁడు:- తల్లీ! ఆమాట నేనెఱుఁగుదును. తల్లి దండ్రుల మాట చెల్లించని కుమారుఁడు మావంశమున లేడమ్మా

కైకమ్మ:- రామా! విను నేను చెప్పఁబోవు మాటలు మీ తండ్రి హృదయములో నేవే సుమా! నీయందు ప్రేమ చేత నీతో స్వయముగాఁ జెప్పఁజాలక వడిపోయినాఁడు

శ్రీరాముఁడు:- అమ్మా! మాతండ్రి హృదయమును నాకు తెల్పుము. నేను తప్పక శిరసావహించి చేయుదును.

కైకమ్మ:- రామా! నీవు ధైర్యముగా వినుము. ఇప్పుడు చెప్పఁ బోవుమాటలు చాలకఠోరముగా నుండును సుమా! నీవు మాత్రము ఆమాటలు విని ధైర్యముతో నిలువఁ గలవా? మూర్ఛపోవుకదా!

శ్రీరాముఁడు:- అమ్మా ఏమైనను మీరు చెప్పిన పనితప్పక చేయుదునంటినికదా!

కైకమ్మ:- రామా! ఇవి నామాటలుకావు. నీ తండ్రిమాట లని నమ్ముదువా?

శ్రీరాముడు:- అమ్మా! నీవుమాత్రము తల్లివికావా? నీవు చెప్పినను శిరసానహించి చేయుదును.

కైకమ్మ:- రామా! నీవెంత మంచివాడవు! తల్లివేటు. తండ్రి వేటు అగునా? నా మాటలయినను తప్పక శిరసానహించి యాచరింతువుకదా!

శ్రీరాముడు:- ఇడితప్పట మా సంశయముననే లేదుగదా! నీ మాట మాత్రము మేముతిరస్కరించి నడువఁగలమా? తప్పక చెప్పముతల్లి!

కైకమ్మ:- అట్లయిన వినుము నీవు తెల్లవారక మునుపు దండకారణ్యముఁ జేసెము. అచ్చట నీవు పదునాల్గు సంవత్సరములు నివసించినవలెను. ఇప్పుడు యువరాజు భరతుడు కావలెను. మున్నొకపరి యుద్ధములో మీ తండ్రికి సహాయముఁజేసితిని. అప్పుడు మీ తండ్రినాకు రెండువరములిచ్చెను. ఆ వరములిప్పుడీ రీతిగఁ గోరుకొంటిని. ఏమి యాలోచింప సాగితివి?

శ్రీరాముడు:- ఈ స్వల్పభాగ్యమున కీసాటి పెద్దయువనాశ్రయమెందుకు తల్లి! తల్లిదండ్రుల యిష్టానుసారము నేను ప్రాణ త్యాగమునకైన వెనుదీయను గదా! ఇంక రాజ్యత్యాగంబునకు సమ్మతించకుందునా?

అని శ్రీరాముడు కైకకును, పడియున్న దశరథమహారాజునకు సాష్టాంగమర్పించి యంతఃపురమునోని

కేగను. అచ్చట లక్ష్మణుడు “అన్నా యువరాజ్య వట్టాభిషేకమున కప్పుడే కంకణముగూడఁ గట్టుకొంటివా?” యనెను.

శ్రీరాముడు:- “తమ్ముడా! కంకణము కట్టుకొనుట దండ కారణ్యమును పరిసాలించుటకునుమా”! యనెను. రామ లక్ష్మణుల సంభాషణములో నన్ని విషయములు తెలిసికొనఁబడినవి.

లక్ష్మణుడు:- అన్నా! నేను మీ వెంటనచ్చెదను.

శ్రీరాముడు:- తమ్ముడా! నీ కెందుకీశ్రమ? నేనుత్వరగ మరలి వచ్చెదను విచారింపకుము.

లక్ష్మణుడు:- మనజంట యరణ్యమునందును బాయకూడ దని నా యుద్దేశము.

శ్రీరాముడు:- తమ్ముడా! నీవు నీయన్నమాట తిరస్కరించి యెవ్వడైన నుంటివా? ఆగుము.

లక్ష్మణుడు:- అన్నా! నీ మాటతిరసానహించి నేనయో ధ్యలో నుందునా! నీవు మరలినచ్చి నన్నుజూడవు. ఇంతయేల? నేనిప్పుడే... ..

శ్రీరాముడు:- లక్ష్మణునిఁ గాఁగిలించుకొని నీకంత పంత మెందుకు రారమ్ము. నేను నీతతోఁ జెప్పినట్లును. నీవు మీ యమ్మగారితోఁ జెప్పిరమ్ము.

నీత పూవులు మాలఁగాఁగట్టుచు నల్లంత దూరములో వచ్చెడు రామునిఁగని లేచివచ్చి “యువరాజుగారికి పూవుల

మాలలు తయారగుచున్న"ననెను. శ్రీరాముడు చిరునవ్వుతోఁ దన వృత్తాంతముఁజెప్పెను. సీతదుఃఖించుచు "నాధా నేనును మీ వెంటవత్తు"ననెను.

శ్రీరాముడు సీతతో సరణ్యమునఁగల కష్టములనెల్లఁ జెప్పి "యచ్చట రాక్షసులు నిన్నుఁజాల బాధింతు"రనెను. సీత రామునితో "నీవు సమర్థుడవని నాతండ్రి నీ కిచ్చెను. నన్ను రాక్షసులవలన నన్నొక్కడానిని రక్షింప లేకపోయి నచో నీవు భూమండలములోని ప్రజల నందఱి నెట్లు రక్షింపఁ గలవు? నిన్ను సమర్థునిఁగాదలఁవనా? అసమర్థునిగాఁ దలఁవనా?" అనెను. అంతటితో శ్రీరాముఁడేమనలేకపోయెను. "సరే రార"మృనెను.

దుఃఖించుచున్న కాసల్యకు, సుమిత్రకు, సమస్కరించి యాశీర్వచనముపొంది, సీతారామలక్ష్మణులు పడియున్న దశరథుని పాదములకు మ్రొక్కి కైకకును మ్రొక్కి దండకారణ్యము జేరిరి.

శ్రీరాముని దండకారణ్య నివాసమువిని భరతుఁడును మివల దుఃఖించి శ్రీరాముని తీసికొనిపోయి యయోధ్యలో రాజ్యాభిషేకముఁ జేయుటకు బహుప్రయత్నములునల్పి తుదకు శ్రీరామునియాజ్ఞ మీరలేక జూపల్కలభారియై రామపాదుకలను నందిగామమునల్పి మంత్రులపై రాజ్య భారమునుంచి తాను వైరాగ్యము గలవాఁడైయుండెను.

శ్రీరాముడు దండకారణ్యములోని రాక్షసులనెల్లఁ జానమోడెను. చావఁగామిగిలిన రాక్షసులు కొందఱు

శ్రీరామునిమీది పగ దీర్చుకొనుటకు లంకాధి పతియగు రావణునితోఁదెల్పిరి. మహారాజ్య వైభవముతోనున్న రావణుఁడు వారిమాట పట్టించుకొనలేదు.

తుదకు రావణుని చెల్లెలు రామలక్ష్మణుల నలనఁ బరిభవించఁబడి రావణునకు జెప్పి అతనికి సిన మెత్తించినది రావణుఁడు సీతాదేవి నొంటరిఁగానుంజూచి తనలంకకుఁ జేర్చెను. సీతావార దెలియక శ్రీరామలక్ష్మణులు దుఃఖించుచు నడవులను వెదకిరి. వానరులతో మైత్రిజేసికొని వానరులు శ్రీరామునకు సహాయము జేయుదుమనిరి. మాటయిచ్చిరి. వానరరాజగు సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునకు ముఖ్యస్నేహితుఁడై దుర్మార్గుఁడు, అన్నయునగు నాలిని శ్రీరామునిచే చంపించెను. సుగ్రీవుఁడు వానర రాజ్యమునఁ బట్టాభిషిక్తుఁడయ్యెను. సుగ్రీవునానతినిన్ని దిక్కులను వానరులు సీతకై యన్వేషించిరి.

హనుమదాదులు దక్షిణ దిక్కునఁడు సముద్రమువరకుఁ బోయిరి. సీత లంకలోనున్నవారనారికిఁ దెలిసినది. వాకెవ్వరు సముద్రముదాటి పోజాలరైరి. తుదకెట్లో హనుమంతుఁడు లంకతో ప్రవేశింపఁగలిగెను. వెదకి వెదకి సీతానివాసముఁ గనిపెట్టెను.

హనుమంతుఁడు సీతతో “శ్రీరామదూత” ననియు “రాముఁడు తప్పక రావణుని జయించి నిన్నుఁదీసికొనెపోవు” ననియు “ఈ రాక్షసులు తనబలముముందు దోమలువంటి వా”రనియుఁదెల్పి ధైర్యముఁ గలుగఁజేసెను.

స్త్రీత హనుమంతునివలన శ్రీరాముని ముద్రికనుజూచి యానందించి తన శిరోరత్నమును హనుమంతునకిచ్చెను. హనుమంతు నాశీర్వాదించెను. హనుమంతుడశోకచన భంజనముజేసెను. అడ్డము వచ్చిన రాక్షసవీరుల జూపెను. ఇంద్రజిత్తుచే బట్టుబడి హనుమంతుడు రావణుడర్పకుఁగొంపోబడెను.

హనుమంతుడు రావణు గొప్పతనమున కాశ్చర్యపడి, వాని ప్రక్కనే నీతివాక్యము వినిపించుచున్న విభీషణుఁ జూచెను. తానును రావణునినంటి వానిమించి మార్గములోఁ బెట్టుటయే మంచిదని యెంచెను.

శ్రీరాముని పొగడుచుండెను. పౌరుషవంతుడు స్త్రీల నపహించుట ధర్మముకావని బోధించెను. రావణునకు మంచితనము నుపదేశింపఁబూసెను. కాని రావణునకుఁ గోపము వచ్చెను. చెడ్డవానికి మంచిచెప్పినను కోపమువచ్చును.

రావణుడు తనభటులతో “హనుమంతుని శోకకు నూనెగుడ్డుచుట్టి నిష్పముట్టింపుడు. దానితోవాడు శోక కాలి క్రమముగా బలవన్మరణముఁబొందు”ననెను.

హనుమంతుడు రక్షక భటులనుకొట్టి కట్టులను తెంపుకొని లంకాపురినెల్లఁ దనవాలాగ్నితో గాల్చిపోయెను.

(ప్రథమ) దుర్గీతి పరుడయినచో నరులు వానరు లగుదురుకదా! తన్ను నమ్మిన నయకునకు ఏ ప్రభుత్వము కష్టము కల్గించినదో! యో ప్రభుత్వమునకుఁ గష్టము నష్టము మంచివాడు సైతము చరించునుకదా!

హనుమంతుఁడు తనతోడిచారలతోవచ్చి శ్రీరామునకు నీక్షేమ వాగఁదెల్పుచు. వానరసైన్యంబుల సహాయమున నముద్రముపై శ్రీరాముఁడు కొండలుబెండువలె తేలెడు వంతెనఁగట్టెను.

విభీషణుఁడు తనయన్న దుర్భాగమును సహింపనేరక శ్రీరాముని శరణుఁజొచ్చెను. వానరవీరులు శ్రీరామునితో “రాక్షసమాయలు నమ్మరాదు. శత్రువక్షమునందలి వారిని మనలోఁజేర్చుకొనరాదు” అనిరి.

హనుమంతుఁడు శ్రీరామునితో “రామా! ఇతఁడు విభీషణుఁడు. నేను వానిమంచితనమును లంకలోస్వయముగాఁ జూచితిని. వాఁడువాని యన్నకునీతిని బోధించుచుండ నేనుఁ జూచితిని. వీనిని మనలోఁ జేర్చుకున్నమాత్రమున మనకు హానిలేదు. మఱియు లాభములు కలుగును.” అనెను.

విభీషణుఁడు శ్రీరాముని పాదములమీఁద వ్రాలెను. శరణాగత రక్షణమే బిరుదుగఁగల శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని మాటమాత్రము నమ్మెను.

కొండలవం తెన మీఁదుగదాటి వానర సైన్యము లక్షలాదిగఁబోయి లంకలో రావణుని కొటను నాల్గుమూలల ముట్టడించెను.

శ్రీరాముఁడా సమయమున రావణునకు బుద్ధిఁజెప్పింప యత్నించు. యంగదునిచే రావణునకు రాయబార మంపెను. అంగద రాయబారముకూడ వ్యర్థమయ్యెను.

కొండలు జెండువలెఁ దేలెఁడు కాలవెపరీత్యమును
దూతలవలనవినియు రావణుఁడు ధైర్యముతోఁ దనసేనలను
కడనభూమికిఁ గడలించెను.

దురాత్ములైన రాక్షసులను చంపుటకు వానరులు
ధైర్యోత్సాహములు గలవారైనిలచిరి. “వానరులొకవీరలా!”
యను ఊద్రబుద్ధితో రాక్షసులు వానరులతో యుద్ధము జేయ
సన్నదులయిరి. పోరుఘోరముగా సాగెను.

రాక్షసులు నియంతయగు రావణుపక్షమువారు “యథా
రాజా తథావ్రజా”యనురీతిని రావణువలెనే రాక్షసు ప్రజ
లును దుర్మార్గులు.

వానరులు సర్వస్వము త్యాగము జేసిన శ్రీరాముని
పక్షమువారు, ధర్మసంరక్షణము జేయఁబోగువారు. ఉత్తము
డగు శ్రీరాముని నాయకత్వమున మెలఁగి మంచిగుణములు
గలవారైరి.

వానరులు సాధువులయినను, రాక్షసుల బలమునకు
తగ్గిపోవువారుకారు రాక్షసులు కొండలను విసరి వానరుల
మీఁద బడవైచిరి. వానరులును కొండలనెత్తయే విసరివేయ
సాగిరి.

రాక్షసులు వానరులు కొండలతోఁ జెండుకొరి.
చెట్లుపెట్టికి చావమోదుకొనిరి. చాలమంది రాక్షసులు హత
లయిరి. వానరులను వేనవేలు మృతినొందిరి.

ధనుర్విద్యయందు నేర్పుగలవారును, ఆయుధములు
ధరించినవారును వీరులని పేరుపొందినవారును చాలవఱకు
రెండుపక్షముల యందును మృతినందిరి.

రావణుడు పుత్రులెల్లరు మరణించిరి. రావణుడు శ్రీ రాముని భుజబలమునకుఁ గాళలేక రణరంగమునుండి రెండుమారులు పాటిపోయెను.

రావణుడు రంభుశే పరిపాలనమున మూలమూలనుండి పీనులును బలవంతముగా యుద్ధమున నిలబెట్టఁబడినె. రాజోప ద్రవము వలనఁ గొండలును, ప్రభుభక్తివలనఁ గొండలును యుద్ధముఁ జేసియే తమ ప్రాణబలుల నొసంగిరి.

మండ్రోదరీ హితనాకృతములు:

మండ్రోదరి రావణభార్య. రావణునకు వినయముగా హితవు బోధించెను. “నాథా! శ్రీరాముడు ప్రజల సౌఖ్యముఁ గోరును తమనాయకుఁడు రాక్షసులన్నఁడో ప్రజలను బాధించు వాడు. నియంతయును ప్రభువు ప్రజలక్షేమముఁ గోరుటకు మాగు వారి కాంతాకనకంబుల నపవారించుటవలన నెక్కవకాలము పరిపాలింపఁజాలఁడు. దేవతలను లెక్కనేయవు. భూమిలోని జనులనుగూడ బాధించుచుంటివి. ఈ రీతిగా నుభయలోకము లనుఁ గొఱమాఱిలిన యేలికవైతివి. ఇప్పటికైనను మించి పోయినదిలేదు. నీతను శ్రీరామునకు సమర్పింపుము. లంకా రాజ్యమును శాశ్వతముగా నేలఁగలవు. దీవరక్షకుడైన శ్రీరాముడు నిన్ను తప్పక రక్షించును.

విభీషణునకు లంకారాజ్యమిచ్చెదనని మాటయిచ్చెనే కాని నీవు శిరణుఁగోరినచోడన యయోధ్యనైన నియంఁగలడు.

శ్రీరాముడు అధికార వ్యాపారమును గలవాఁడుకాఁడు. ప్రజలందఱు సుఖముగానుండుటకు సర్వదా కోరువాఁడు తన సర్వస్వమును త్యాగము జేసియైనను ప్రజలను సుఖపెట్టఁగోరును.

అని మఝోదరి బహువిధముల హితముజోధింప రావణుడు “సతీ ఇంతనటకయినది ఇక బ్రతికేమి శావు కొందును? పవిత్రమగు శ్రీరామచరితంబుతోగాఁటు నా చరితముకూడ ప్రజలచే రచియింపబడు గాక. పూవుల మాలగూర్చుటకు దారముకూడఁన సరమే. శ్రీరామచరితముప్రకాశింపట సరాసరి చరితముకూడ జేర్చబడకుండునా!” అనెను.

రావణుడు వెంటనే శ్రీరామునితో యుద్ధముచేయు మొనరించెను. పోరు ఘోరముగ జరిగెను. శ్రీరాముడు రావణునితో “రావణా! ఈ మాకు నీతీరు వేరుగానున్నది చక్కనిధనుర్విద్యా కాశలముఁ జూపుచుంటివి. అధర్మయుద్ధమనునది మచ్చుకుఁగూడ గానరాదు. నాకు నిన్నుఁజూచిన సంగోషము కలుగుచున్నది. నేనుధనుర్విద్య నేర్చినదిమొనలు నీవంటి నేర్పుతోఁబోరియెఱుంగను.

రావణా! నాకుయుద్ధమే ప్రధానముకాదు. దుష్టలతోని దుష్టత్వము పోగొట్టవలెనుకాని, వారలను చంపుట వివేకముకాదు. చెట్టునుదొలుచు పురువును దీసివేయుటకు మాటు చెట్టుచుబడఁ గొట్టుట తెలివితక్కువ గాదా” అనెను.

పోరు ఘోరమయ్యెను శ్రీరాముడు జయించెను. రావణుడు ఆ స్వమించెను. దేవతలు శ్రీరాముని స్తుతించిరి. విభీషణుడు లంకాభిరాజయ్యెను.

సీతారామ లక్ష్మణులు తమ సైన్యములతో పుష్పక విమానమునెక్కి యయోధ్యకుఁ జేరిరి. శ్రీరాముడు పట్టాభిభిక్తుఁడయ్యెను. ప్రజల యిష్టానుసారము రాజ్యముఁ గాలించెను. అందువలననే రామరాజ్యమను ప్రసిద్ధిగల్గినది. శ్రీరాముడు కుశలవులనెడి పుత్రులనుగాంచి యండఱిగోనానంద మందుచుండెను.

బాలకులారా! శ్రీరామునివలె స్వార్థత్యాగులై పేరు పొందుఁడు. ఉత్తమనాయకులై ప్రజలను డేమంబుగఁ గాలింపుఁడు. పరమత సహనము కలిగిసంచరింపుడు. ఉత్తమ నాయకుల యడుగుజాడలయందు నడువుఁడు. నిరతైరాస్యతను నిరూద్యోగతను నిర్మూలింపుడు. భారతీయ విజ్ఞానసంపత్తిని ప్రకాశింపజేయుడు. జాతీయతను నిలఁబెట్టుడు. దోషిణిమూలను దొరలను గానీయకుడు. జాతి, మత, కుల భేదములను మాన్పుడు. సర్వమానవ సోదరభావముతో మెలఁగుడు. చదువు కాలుముతో రాజకీయ ప్రశంగములు మానుఁడు. ఉత్తమ నాయకులుగఁడు. ఉన్నతవిద్యను సాధింపుడు. విద్య భేది మిమ్మునెవ్వరుమెచ్చరు. మంచినడవడికగలిగి మెలఁగుఁడు. శ్రీరాముని యాదర్శజీవనంబును మఱవకుడు.

విజయలక్ష్మీ పండ్రిట్

శ్రీ. గీ. భారతీయ కాంగ్రెసు గౌరవములనంది

భారతీయ విజ్ఞానసంపత్తిని

నితర దేశములందు బోధించినట్టి

విజయలక్ష్మీ పండిట్ బోలు వెలది కలదె!

బాలకులారా! శ్రీమతి విజయలక్ష్మీపండిట్ ను మీరు వినియేయుదురు. ఆమెమన జనహాల్ లాల్ నెహ్రూ సోదరీమణి భారతీయ కాంగ్రెసు ధర్మరమరమునందు గాంధీ, నెహ్రూల వలె సీమెయు ధైర్యసాహసములతో బ్రిటిషువారి నెదుర్కొన్నది. ఆమెరికావంటి యగ్రరాజ్యములకేగి మనభారతీయుల ప్రజా విశేషములను, మేధాశక్తులను, గౌరవప్రతిభను ప్రబోధించినది. ప్రపంచ శాంతిస్థాపనకు యత్నించుచున్న దేశ మొక్క భారతదేశమేయని భారతీయుల యదార్థపరిస్థితులనెఱిగించినది. అప్పటినుండియే భారతీయులకు, ఆమెరికా సభ్యమానవజాతికిని సుహృద్భావ మేర్పడినది. కనుక సీమె చరిత్రమును మీరు సావధానముగా జదువుడు.

ఔరంగజేబు పరిపాలనలో కాశ్మీరునందు అశాంతి చెలరేగినది. ఆ యలబడిలో నచ్చటి నెహ్రూపంశీయులు ఢిల్లీ వలన వచ్చిరి.

లక్ష్మీవారాయనానెహూ) శిల్పిగో (బిటిషుకంపెనీ వారి ప్రధానాధ్యక్షువాదిగ నుండెను. ఆయన కుమారుడు గంగాధరనెహూ) శిల్పిగోనకొత్వాలుగ నుండెను.

1827లో సిచాయీల తిరుగుబాటు జరిగినది. ఆప్పుడు గంగాధర నెహూ) సఖటుంబముగా ఆగ్రాపట్టణ నివాస మేర్పచుకొనెను.

గంగాధరనెహూ)కు నిర్దయకుమార్తెలు, ఇద్దరుకుమారులు పుట్టిరి. అందు కడపటిపుత్రుడు పండిత మోతీలాలునెహూ).

మోతీలాలునెహూ)భార్య స్వయావరాణి ఆమెకాశ్మీరముగోని సుప్రసిద్ధ బ్రాహ్మణకుటుంబమునకు చెందినది. ఆమె రూపవతి, విద్యావతి, గుణవతియునని పేరొందెను.

ఈపుణ్యదంపతులకు జనవారులాలునెహూ 14-11-1889 లో జన్మించెను. 18-11-1906లో విజయలక్ష్మి పండిట్ జన్మించెను. వారి యీ కుమారుడును, కుమార్తెయు యావత్ప్రపంచముప్రసిద్ధి జేసిరి.

మోతీలాలునెహూ) న్యాయవాది వృత్తియందు నలహా గాదులో ప్రసిద్ధి చెందియుండెను. ఆకుమారుడు కుమార్తెయు క్రమముగా పెరిగిపెద్దవారై హూణవిద్యయందు కృతారులైరి.

తండ్రికి వేటయనినను, అశ్వారోహణమనినను సభిగోత్సాహము. ఆ యశ్వారోహణ నిపుణత బిడ్డలకునుగల్గినది.

బిడ్డలు చదువుకొను కాలములో మోతీలాలునెహ్రూ సకుటుంబముగా యూరపు దేశమునకు వెళ్ళవలసివచ్చెను. అచ్చట తనకుమార్తెయగు విజయలక్ష్మీపండిట్ కు హూణ భాషలో మంచివిపుణతఁ జేకూర్చినతెనని సంకల్పించెను. ఉత్తమవగళ సంజాతయు, బోధన పద్ధతియందు నిపుణతగల విద్యుషీమణియగు మిస్. హూపర్ అను అంగ్లవనితా శిరోమణి నుపాధ్యాయురాలిగఁగదిర్చెను

ఆ యుపాధ్యాయురాలు లక్ష్మీకి వ్రాముట చదువుట సూత్రమెకాక ధారాళముగా మాటాడుటకూడ నేర్పెను. ఆ నేర్పుక్రమముగా మహాగభయందును మాటాడఁగల శక్తిగా ప్రకాశించివది.

పిదప మోతీలాలునెహ్రూ భారతదేశమునకువచ్చి తన న్యాయవాది వృత్తియందుఁజేకెను. లక్ష్మీకి 15 సంవత్సరముల వయస్సు. ప్రథమ ప్రపంచ మహాసంగ్రామము నేడో రేపో రానిన్న గడురోజులు.

జనహరు వండితుఁడు ఇంగ్లాండునుండి మరలివచ్చి తండ్రితోఁజాటు అలహాబాదులో న్యాయవాదిగ నుండెను. కాని, దేశపరిస్థితులనుబట్టి యాతఁ మనస్సు జాతీయధర్మ సమరమునందు సుకుటకు సిద్ధపడుచుండెను.

లక్ష్మీ 1915 లో బొంబాయిలో జరిగిన ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెసుకు తండ్రితోవచ్చి యచ్చటి కార్యకలాపములను, చర్చలను, బహుశ్రద్ధతో నాలకించెను. అప్పటినుండి యామెను రాజకీయములయందు పట్టుకల యెక్కువయినది.

బ్రిటిషు ప్రభుత్వము “యుద్ధానంతరము భారతీయులకు గాధ్యతాయుత రాజ్యాంగము నిచ్చెన”నని వాగ్దానమిచ్చి పకానము సహించినది. తరువాతకూడ బ్రిటిషువారు తమ సరంకుతో పరిశీలన సాగించుట మహానాయకులకేకాదు, మన లక్ష్మీకినాగ్రహము కలిగించినది.

ప్రజలలో జాతీయ ధర్మసమరము నడువవలెనను పట్టు పల యెక్కువయినది. గాంధీగారు “ప్రజలు ప్రభుత్వోద్యోగములనుమాని సత్యాగ్రహము చేయు”డని ప్రబోధించెను. నెహ్రూ కుటుంబముగూడ తండ్రికొడుకులిద్దరును తమ న్యాయవాది వృత్తును విడనాడిరి.

నాగపూరు కాంగ్రెసు తీర్మానము ననుసరించి ప్రజలు సహాయ నిరాకరణోద్యమము సాగించిరి. నెహ్రూ కుటుంబము లోని తండ్రికొడుకు లిద్దరును ప్రభుత్వమువారిచే రప్పించబడిరి.

ప్రజలు రెచ్చిపోవుటచే ప్రభుత్వము చేయునదిలేక జాతీయ వాదులనెల్లరను విడిచిపెట్టినది.

లక్ష్మీ రంజిత్ పండిట్ గారి మంచిగుణములను విసి ప్రేమించెననియెంచి తండ్రివారిద్దరికి వివాహము చేసెను.

నెహ్రూ పండితుడు తన భార్యకు చాలజబ్బుజేయుట చేత యూరపులో చికిత్సజేయించవలెనని సంకల్పించెను. ఆ జబ్బుగానున్న కమాలానెహ్రూ శ్రోత్రాటు లక్ష్మీయు నామెభర్త రంజిత్ పండిట్ ను ప్రయాణమయిరి. ఆసమయమున

తన భర్తతోఁగలసి లక్ష్మీమూరపుగోని వలు తావులను సందర్శించెను. దానివలన నామెను రాజకీయపరిజ్ఞాన మధికమయ్యెను. తరువాత కొలది కాలమునకు హిందూ దేశమునకు తిరిగివచ్చిరి.

ఉప్పన త్యాగహము చేయురోజులలో గాంధీ నెహ్రూ మొదలయినవారు నిర్బంధింపఁబడిరి. అప్పుడు లక్ష్మీ “ఉప్పముట్టిన దోషమా?” అని రోషముతో రాజకీయ రంగములకుదుమికి యుపన్యసించినది. వారాలు జూపించినది లక్ష్మీకి 144 స్వేచ్ఛను ప్రభుత్వమునిధించినది. మఱింతరోషముతో నుపన్యసించసాగినది.

27-1-1932న ప్రభుత్వము లక్ష్మీనరేస్ట్రేజేసి కారాగారమున నుంచిరి. లక్ష్మీతన రెండున్నర సంవత్సరముల వయస్సుగల చిన్నకుమార్తెను గూడవిడచి మహదానందముతో లక్ష్మీకారాగారమున నొక్కసంవత్సరము కఠినశిక్ష ననుభవించెను.

లక్ష్మీతరువాత త్యాగను నాయకుల యాదేశానుసారము స్థానిక సంస్థలలో ప్రవేశించి పనిచేయవలెనని సంకల్పించి యుండెను.

1935లో అలహాబాదు మ్యునిసిపాలిటీ సభ్యురాలుగ నొకగొప్ప ధనికురాలితో పోటీనల్పి విజయమందెను.

ఆ సమయముననే అలహాబాదులోని విద్యాసంఘమున సభ్యురాలై యా సంఘసభ్యులచే నేకగ్రీవముగ సభ్యురాలుగ నెన్నుకొనఁబడినది. ఆపదవియందామె పదునెనిమిది మాసములు పనిచేసి విద్యావిషయమున ననుభవమును గొంత

సంగీతాచార్యులయొక్క యాంశమునునున్న లోకములను గొన్నిటిని సనరించెను. జాతీయవిద్యావిభానమునకు పునాదులు వేచెను.

1937సం॥లో సంయుక్త రాష్ట్రములందు ఆంధ్రీయైక్ష్మిక ప్రారంభమైనది. అందు లక్ష్మీని పాల్గొన నలసినది సంగీతపు ప్రోత్సహించిరి. రాష్ట్ర సంస్థలలో మున్నుగా నుండిన యనభవమునుబట్టి “యధికారమందున్న వాడెవరైతే రాష్ట్ర ప్రజల కెన్నియ సహాయపడెనో”నని యెంచెను.

సంయుక్త రాష్ట్రముల శాసనసభలో మహిళలకై యొక్క స్థానము ప్రత్యేకింపబడెను. నానయినకప్పుడై యు. పి. రాష్ట్రవిద్యాశాఖామంత్రిగారి భార్యయైన శ్రీవత్సన యను విద్యారతి నామినేషను దాఖలు చేయుటయు. నది యంగీకరించుటయు జరిగెను.

ఆ సమయములక్ష్మికూడ నామెను పోగా దాఖలు చేసిన నామినేషను పత్రముకూడ సమ్మతించిరి. శ్రీవత్సనభవము వర్ధించినది. లక్ష్మీతన సౌభ్యమును వర్ధించినది.

శ్రీవత్సన తన గుమాస్తాలద్వారా ప్రచారము చేయించినది. లక్ష్మీ జాతీయ ప్రజలద్వారా యుచితప్రచారము చేయించినది.

విజయలక్ష్మి పదివేలవోట్ల యధికముతో విజయమందెను. జాతీయ ప్రభుత్వమునుందు ధనకర్తప్రభుత్వమునై యెప్పుడో తొలగెనునభావము ప్రజలకప్పుడై తోచెను.

తగునాతలల్క్కి కాంగ్రెసునాయకుల యా దేశాను సారము సరి గాదు కావ్వఁగునోని యారోగ్య రక్షణకాఖకు మంత్రివదవి నలంకరించెను. లక్ష్మీ యారావ్రియిలో పలు తావులందు వైద్యశాలలను నెలకొల్పి ప్రజలకు సకలవిధమున నారోగ్యమును కాపాడి ప్రజల మన్నన నుంచెను.

లక్ష్మీకి ఈ మంత్రివరవిగోనున్ననైదు మరల యూరపు దేశమునకు వెళ్ళుట తటస్థించినది. ఆ మెయచట నేమో యత్నములు చేయుచు ఉన్నచు ఉండ నే ద్వితీయ ప్రపంచ మహాయుద్ధము విజృంభించెను. వెంటనే తిరిగి లక్ష్మీ భారత దేశమునకువచ్చెను

ప్రభుత్వమునారు భారతీయులను యుద్ధమునోనికి సహాయము గోరిరి. “సంపూర్ణ సహాయము చేయుటకు సంపూర్ణ స్వాభ్యుదయ కావలెను. వెనుక నేమామాటలను విని మోసపోతి” మని భారతీయులు సమాధానమిచ్చిరి.

1940 సం॥లో భారతీయ నాయకులెల్లరు తమతమ ప్రభుత్వోద్వోగములకు రాజీనామాలిచ్చి, సత్యాగ్రహధర్మ సమర మారంభించిరి. లక్ష్మీకూడ సత్యాగ్రహమున పాల్గొని యశను కావింపఁబడెను. నాలుగు మాసములు సామాన్య ఖైదుశిక్షవిధించి నైసీసెంట్రలు జైలునకామెను పంపెను ప్రభుత్వము. ఆ శిక్షాకాలము పూరియయిన వెంటనే మరల లక్ష్మీ నాయకులందఱోఁ గాటు దేశసేవకేముటకుఁ బూనినది.

1942 ఆగష్టు 12వ తేదీన మధ్యాహ్నము 2 గంటలకు పోలీసువారు లక్ష్మీనరును చేయవచ్చిరి. ప్రజల విప్లవమునకు ఆమెయు కారణముకాబోయి! రెండువారలనిండ సైనికులు

తుపాకులతో వచ్చిరి. ఒకజీబుతో పోలీసు అధికారులు వచ్చిరి. వారినంతరిని చూచి లక్ష్మి “నిగాయుధురాలైన యొక్క స్త్రీని అరెస్టు చేయుటకు ఇంతమంది ఇన్నాయాయుధములతో రావలెనా!” న్నది.

వెంటనే లక్ష్మి వరెస్టు చేసి నైహాలు జైలుకు గొంపోయిరి. లక్ష్మి తనకు విధించిన 9 మాసముల శిక్ష ననుభవించి తన యారోగ్యము చెడిపోవ నింటికే జేరెను.

1944 లో తనయ లిద్దరమెరికాలో చదువడలచిరని మాజ్జు బుట్టించి, తనకుమార్తె నిద్దరిని, యమెరికాలో జది విచుచుండెను.

ఆమెయు నచ్చటికేగి యమెరికాలో బ్రీటిషువారి దూతలుచేయు దుష్ప్రచారమును శక్తివంతనలేక ఖండించెను.

బ్రిటిషు దూతలు “గాంధీయు, నితర నాయకులును, జవానువారి కేజంటు. హిందూ దేశములోని ధనికులైన పెట్టుబడి దార్ల మద్దతుతో ఫాసిజ్టు పద్ధతులను కాంగ్రెసు అనుసరించు చున్నది ఆ పెట్టుబడిదార్లే బ్రిటిషు ప్రభుత్వము క్కరలేదని చెప్ప చున్నారు.” బ్రిటిషువారు హిందూ దేశమును వీడినచో మెనార్టీ పక్షములవారికి ద్రోహము జరుగును.” అని యమెరికాలో దుష్ప్రచారము చేసిరి.

“ఆ సమయములో కాంగ్రెసు నాయకులు కారాగారమున బంధింపబడినారు. వారెన్నో కష్టములకు, నష్టములకు

గూడ నోర్చుకొనియున్నారు. వారిని విడచిన కొంపమును గు నని బ్రతిఘటారు భయపడుచున్నారు" అని లక్ష్మీయమెరి కాలో ప్రబోధించెను.

విజయలక్ష్మీచండీక్ బ్రతిఘటూతలు పల్కినవాక్యములు యధార్థములు కావనియు, సత్యము నిలువడమింద చక్కగా తెలియుననియు, ఇండియానంటి పెద్దదేశమును బ్రతిఘ ణోక్తిపట్టుట న్యాయముకాదనియు, ఒక దేశముపై నుండి యొక దేశము ~~నిరంకుశ~~ నిరంకుశ పాలనముకొనన గించుట సభ్యమానవజాతికికళంకమనియు, భారతీయులు శానితలుగా నున్నంతవరకు దేశములో యుద్ధములు తప్పవనియు నమెరి కాలోని పలుతావులందు ప్రబోధించెను.

లక్ష్మీయమెరికాలో నున్నప్పుడే యా దేశమునందలి సుప్రసిద్ధ చారిత్రాత్మక నగరరాజంబగు శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో మహాపట్టణమున నొక శాంతిమహాసభ మిత్రిమండలివారు జరుపఁజేసిరి. అప్పుడు భారత దేశము బ్రతిఘటారు పెట్టెడు కష్టములయందు, నష్టములయందు శ్రుంగుచున్నది. శత్రువుల సూరకాస్త్రములకు బ్రతిఘటాడ నేలమట్టముగు చుండెను. బ్రిటనుతోని భవిక వర్గము విధూనములమీఁద పయిరికాకు సారిపోవుచుండెను. యూరపువండు నేమూల చూచినను నాజీదురాక్రమణ ఘోరముగనుండెను. ఇంత యయినను భారతీయ నాయకులతో బ్రతిఘటారికి రాజీ కుదర లేదు. రాజీమాటలు జరుపుటకే యంగీకరింపదు.

ప్రపంచమున శాశ్వతశాంతి నెలకొల్పుటకును, నాజీజము ఘోషము, అను శ్రమములనుండి యూరపు ఖండిమును విడుదల నొందించుటకును, శాన్ ప్రాస్ సో - సూ వేశము నేర్పాటుగా విచ్చిన మిత్రమండలి గురుభారతీలయుతర పునభారత దేశమునుండి ముగ్గురు ప్రతినిధులను తీసికొనిపోయిరి.

వారు ముగ్గురు బ్రిటిషు చేతిగోని కీలబామ్మల. ప్రజానుమతిని పచ్చినవారుకారు. వారు పునాది నాయకులు కారు.

(1) సర్. ఫిరోజ్ ఖాన్ (2) సర్. రామస్వామి (3) యం. కృష్ణమాచార్య.

మొదటివాడు పిచ్చి పిచ్చిగా వాగినట్లును. “జము చెప్పచున్నను. భారత దేశము స్వాతంత్ర్యము సంపాదించింది బ్రిటిషువారు అధిసవేశప్రతిపత్తి నిచ్చిరి. వెన్ రాయి ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిలువారు స్వతంత్రించి దేశరక్షణమున కేయేవంతుల ననుసరించినను రాజప్రతినిధి ఆడ్డంకులు పెట్టడు” అనిపాతము నప్పగించెను. ఈ సంభాషణవిని వివిధ దేశ రాజకీయవేత్తలు నవ్విరి. సరే వీరినితీసుకునిపోయినవారుకూడ విరుగబడినవ్వెరి. అమెరికాలోని వివిధ ప్రముఖులు “ఇంతకంటే ప్రముఖు లిండియాలోలేరా” యని ప్రశ్నించిరి. బ్రిటిషుదొరలు మానము నహించిరి. ఇది బ్రిటిషువారి కుతంత్రమని భావించిరి.

ఈ గండరగోళముగో మిగిలిన యిద్దరు మాటాడక జాలక పాతము మరచిపోయి గుడ్లుమిటకరించిరి. దేశ ద్రోహులగతి యిట్లేయుండును. వారు ముప్పురకు బ్రిటిషు

నారు ఏమాత్రము భవమివ్వలేదు సరికదా “మీజోటి మట్టి బుట్టకు మేమెంతజెప్పిన లాభములేదు. ఛీ, ఛా” యని చివాటువేసి పంపివేసిరి.

ఇండియాలోనికి వచ్చియు వీరుమువ్వరు సగుబాట గతితో దేవిముఖముతో సంకటిఃసహ్యముగాఁ గనవట్టిరి. వారిని దూషింపని వారులేరు

ఇండియానుగూర్చి నేనుచెప్పుచున్నది లక్ష్య తేలేయఁ జేసికది. వెంటనే కాన్ ఫ్రాన్సిస్ - సమ్యక్, అధ్యక్షుఁడు సంగీకరించిరి. ఆమె గంభీరోఽన్యాయసారము.

“ఈ సమావేశమునకు వచ్చిన ఇండియా ప్రతినిధులు మువ్వరు బిటిషు సంకుశ పరిపాలనాధి కాలచరిత్ర కీలు బొమ్మలని బుద్ధిమంతులకు తెలిసి నేయుండును. అదియుగాక వీరికి స్వతంత్రముగా మాటాడుక కిలేదు. బాధ్యుగల నాయకులతో మాటాడి వారియనుమతితో వచ్చినవారుకారు. రాజ ప్రతినిధి వీరిమువ్వరను తీసికొనివచ్చి సాతములనునేర్పెను పాపము వీరేమి చేయుదురు? మంషుతులు సాతముమరచి పోయిరి.

హిందూ దేశమునకు అధినివేశ ప్రతిష్ఠితలేదు. అది క్రైస్తు మాయమాటలతో నాగిపోయినది. ఇప్పుడు హిందూ దేశమున ప్రముఖ నాయకులు కాదాగారమున మగ్గుచున్నారు ఇందుకు కష్టపట్టి బిటిషువారు వారిమాటలు అమెరికాలో ప్రచారము సేల్చినారు. ఆమాటలు యదార్థమని భావింపకుడు

ఇండియానంటి పెద్దదేశము స్వాతంత్ర్యములేకుండ నుండుట అన్నిదేశములవారికి ఊహముకాదు. వెంటనే హిందూ దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము వచ్చునట్లు ఒక తీర్మానము గావింపు: "డెనికో"చెను.

మఱియు "మాదేశపు శాంతిభద్రతలు కాపాడుభారము మీ పయినున్నది. ఇంపీరియలిజము నశించవలెననిన హిందూ దేశము స్వాతంత్ర్యముదేశముగ పరిగణింపఁబడవలెను" అని యుద్ఘాటించెను.

ఆ మహాసభలో మోలటావునిలబడి "శ్రీమతి విజయలక్ష్మీ పండిట్ చెప్పినమాటలు నిజమే" యని గంభీరముగా నుపన్యసించెను. అత డిటుల నొకను మాటాడెను.

ప్రపంచశాంతి ప్రపంచశాంతి యనుచు బల్లగుద్దుచు మాటాడువాఁడే ప్రతివాఁడను. ఇప్పుడు మించిపోయినదేమున్నది? ఇప్పుడేల భారతదేశమును స్వాతంత్ర్యదేశముగ పరిగణించఁగూడదు. దీనికి బ్రటిషువారు సమాధానమేమి చెప్పుదురు? మీ నిరంకుశ పరిపాలనవలన ప్రపంచశాంతి కలుగునా? భారతదేశము స్వాతంత్ర్యముగా నుండనంతవరకు ప్రపంచములో పెద్ద పెద్ద యుద్ధములుతప్పవు. ప్రపంచ శాంతియునుండదు" అని ప్రబోధించెను.

మిత్రమండలివారు "ఈ సమావేశము హిందూదేశ స్వాతంత్ర్య విషయము మాటాడుటకుకాదు. ప్రపంచశాంతి విషయమే చర్చింపఁదగును" అనిజవాబిచ్చిరి.

అందఱు నవ్వుచు కోలాహలముచేసిరి. “హిందూ దేశ స్వాతంత్ర్యముకూడ ప్రపంచ శాంతియే యగు”నని కేకలు పెట్టిరి. ఆకేకలు, ఆగందరగోళము బ్రిటిషువారికి గ్రుక్కతిప్ప నిచ్చినవి కావు.

తరువాత లక్ష్మీ యామహాసభాధ్యక్షుడగు ట్రూమను తోడను, ఆతని భార్య తోడను మాటాడి యనేకసభలు సమావేశములు జరిపి అచ్చటనుండి యీజిప్టు, ఇరాక్. అరే బియా, దేశముల ప్రధానులతో సంప్రదించి కోరినసభలు జరిపి భారతదేశ యధార్థ పరిస్థితిని తెలియఁబఱచెను. ఆ దేశములలో బ్రిటిషువారి దూతలు భారతదేశమునుగూర్చి చేసిన దుష్ప్రచారమును ఖండింప మొదలిడెను. మొదట “లక్ష్మీ మాటలు నిజములేనా?” యని యనుమానించి వినివిన యందఱు “లక్ష్మీమాటలు నిజములే”యని నమ్మిరి.

తరువాత 1945 మే 14 వ తేదీని సంస్థానముల బడ్జెటు విషయమై యుపన్యసింప రావలసినదని కాలిఫోర్నియా శాసనసభవారు సగౌరవముగా లక్ష్మీనాహ్వానించిరి. ఆమె యుపన్యాసము విను కుతూహలముతో జనులు వేలకొలదిగా వచ్చిరి. ఆమెగంభీరముగా నుపన్యసించెను.

లక్ష్మీ సంస్థాన విషయములనుగూర్చి యేకోకొన్ని వాక్యములు ముచ్చటించి తరువాత “నలుబదికోట్ల జనభాగల భారతదేశము బానిసవృత్తిలో నున్నదన్న సభ్యమీమానవజాతికి సిగ్గుకలుగుట లేదా? అమెరికావంటి సభ్యదేశముపట్టు బట్టిన

నది కాంచాలని విషయ విషయమా! భారత దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము లేనినాడు ప్రపంచశాంతి యెల్లు కుదురును! యని ప్రబోధించెను.

మఱియొకదినమున కాలిఫోర్నియా సగరములో నే నొకయు క రాష్ట్ర సమైక్య మునూర్చి 50011 సింగపూరులున్న మహాసభలో వారక శాంతిము గజపున దేశముతో “కారు మేఘములవలెనున్న హిందూ దేశ రాజకీయము న నాకు జపికివచ్చు చున్నది. ఇప్పటి రాజకీయ విషయములించుకొనినాడు సేయున్నవి కాని మనంకను స్వాతంత్ర్యము లభింప లేదు. మనము చాలాకాలమునుండి స్వాతంత్ర్యపోరాటమును జరుపుచు నేయున్నాము.

అదికేవలము మన దేశము విషయమేకాదు. ప్రపంచమున బానిసలుగా బ్రతుకు ప్రజలు సేవశించు నన్న దేశముల విషయమై గూడ”నని తెలిపెను.

పిదప సమెకా ప్రజలనుగూర్చి “మాస్వాతంత్ర్య సమరము ఇప్పటికీ నణగిపోదు. భారత దేశమునకు స్వాతంత్ర్యములభించినచో మిగిలిన చిన్న చిన్న దేశముల కన్నెటి కని స్వాతంత్ర్యము లభించును. ఫాసిజము నణగిందొక నలెనని యుత్పించుచున్నాడు. కాని, ఫాసిజమునకు, ఇంపీరియలిజమునకు కారణము న తెలిసికొనుటలేదు. ఆ రెంటికీగూడ నణగ ద్రొక్కినప్పడే ప్రపంచశాంతి యేర్పడును. అంత వరకు నిట్టసమావేశము లెన్ని జరిపినను శాంతిభద్రత లేర్పడజాలవు” అని మరల మరల బోధించెను.

ఇటుల లక్ష్మి ఇతర దేశములయందును మనదేశము నందును గొప్పకీర్తినిజ్ఞించిన భీష్మశత్రుఁడు, త్యాగవనితయు నయ్యెను.

భారతదేశము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముఁ బొందిన తరువాత విజయలక్ష్మిపండిట్ సోవియట్ రష్యాలో ఇండియా గాయశారిగా పనిచేయుచున్నది.

కాలకులారా! విజయలక్ష్మిపండిట్ సహించినవిద్యను బుద్ధిని, ధనమును, తనదేశమునకే యెక్కువ స్వగముఁజేసిందో చూచితిరా? ఈమె నెవ్వనికుటుంబమునకు వచ్చె తెచ్చిన నారీమణి. భారతమాతకు మద్దతిచ్చి, మహిళామండలిలో వీరవనిత. రాజకీయములలో నందివేసినచెయ్యి. స్వాతంత్ర్య సమరములలో ననేక కష్టములను బొందటలో నామెకు సాటి యామెయే. గాంధీజీ నడచు జాడలో నడచుటకు పేరుగాంచిన సాధ్విమణి లక్ష్మియే.

శాలికామణులారా! మీరును లక్ష్మినలె జదువుడు. సమయము వచ్చినప్పుడు దేశమునకేధర్మసమరము నడుపుడు. విజయలక్ష్మిపండిట్ ఆదర్శజీవితమును మరచి పోకుడు.

6. ఖాన్ సోదరులు

తే. గీ. జాతిమతములతోడ ప్రసక్తిలేక

గాంధీజీ యాశయముల గలసి మెలసి

యున్న ఖాన్ సోదరులవంటి యుత్తములగు

మానవు లరుదుకడ! ముగల్కానులందు.

జాలకులా రా! సరిహద్దు రాష్ట్రములో విశాల హృదయము, విద్యావంతులు, త్యాగులు, నయిన ఖానుసోదరుల చరిత్రము మీరు కొద్దిగనో గొప్పగానో యిదివరలో చదివి యుందురు. మానవసేవలో మగ్నులగుటకు జాతిమతములకు తారతమ్యము, ఎక్కువతక్కువల పరిశీలన, ధనదారిద్ర్యభేదములవసరములు. ఎల్లరకును ధర్మాధర్మ విచక్షణ, న్యాయాన్యాయపరిశీలన, దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణాదికములుముఖ్యములు. వనదేశమున నట్టివారు కొద్దిగనో గొప్పగానో అన్నిమతములవారిలోను, అన్నిజాతుల వారిలోను గలరు. వారు మాత్రము దేశసేవను, మానవసేవను ముఖ్యముగా గమనించుదురు. ప్రజాసేవకే తమ మానధన ప్రాణముల సర్పించిన ఘనులు ఖానుసోదరులు. వారి చరిత్రమును మనము చదివితెలిసి కొనుట మనధర్మము.

పెషావరుజిల్లాలోని చెరనద్దా తాలూకాలో ఉత్పాదకములను గ్రామముకలదు. అందుజెహాంఖాను కిరీటములేని రాజు. అతని కిద్దరుపుత్రులు. మొదటివాడు డాక్టరు ఖాను సాహెబ్. ఇతడు 1883 సం॥ న బుట్టెను. రెండవవాడు అబ్దుల్ గఫూర్ ఖాను ఇతడు 1890 సం॥ జన్మించెను.

ఈ సోదరుల జనకుడు మిగుల సద్గురనుడు ఆయన గుణసంపత్తినిగూర్చి చెప్పవలెనన్న నజాత శత్రుడే యనవలయును. ఆయనకు వేతెశత్రువులు లేకున్నను బంధువులలోనె చామంది విరోధులయిరి. వర్ణాంతరులతో సంబంధ బాంధవ్యములను పొందినవాని కాయబంధువులతో విరోధము పొసగుట సహజమే.

బెహరాంఖాను బంధువులజే బాధింపబడెను. శక్తియున్నను వారినిమాత్రము తాను బాధింపలేదు. పగతీర్చుకొనుట యనునది యెరుంగడు. మోసగించుటయే యన్యాయము. కాని, మోసగింప బడుట యన్యాయముకాదని ఆయన నమ్మియుండెను.

ఇతడు ఆడినమాట నిల్పుకొనుటలో నష్టమును కష్టమును భరించిన హరిశ్చంద్రున కేమాత్రము తీసిపోడు. ఆయన మంచివాడని యా ప్రాంతమునఁజాల పేరండెను. వందలాదిగ నచ్చటివారు తమధనము నాయనకడ దాచుకొని రిసేదడిగిన వారులేరట.

ఆయన జీవితములో నెట్టిసమయమునందుగాని యెరులకడ చేయిచాచుటగాని, అధికారుల ప్రాపక మార్జింపఁగ నిచ్చకములు పలుకుటగాని యెరుంగడు.

గొప్పయుద్యోగస్థులు సైతమాతని పేరువిన్నచో వణకుదురు. ఎందరో బ్రతిష్ఠాద్యోగులు బెహరాంఖానును “బాబు”

అని పిన్నిటయేకాక, ఆయన సమృద్ధింపని పనిచేయ భయపడెను నాదిల!

బెహరాఁఖాను చదునొన్నస్యక్తికాడు. అయినను వేదాంతమున గాగుగా తెలిసినవాఁడు.

సురహాదు రాష్ట్రము కేవలమొక మాగుమూలనున్న దేశము. అచట విద్యాభిలాషగాని, విద్యాభివృద్ధి ప్రోత్సహ కరములైననగుతులు కానిలేవు అజ్ఞానాంధకార బంధురమన్నను తప్పలేదు. ఆప్రదేశముట్లంతుటకు కారణము బ్రతిమచారి తాంత్రికమే.

ప్రాంతమున నాధునిక పాఠశాలలు నామమాత్రము నకుఁ బెద్దపట్టణములయందే కలవు. ఆరాష్ట్రవాసుల కన్నీరు తుడుచుట కేర్పరుపఁబడినవి.

నాటి మాల్వీలు, ముల్లాలు, ఆధునిక పాఠశాలకు తమబిడ్డలను పంపుపెద్దలను తిరస్కారదృష్టితోఁ జూచెడు వారు. బెహరాఁఖానుప్రాంతము ఆ మతగురులేమనుకొన్నను వెఱచక పాశ్చాత్యవిద్యకై పెషావరులోని మిషన్ పాఠశాలలో తన పుత్రులను ప్రవేశపెట్టెను.

డాక్టరు ఖానుసా హెబు విద్యయందే పట్టుదలగలవాడు గఘూర్ ఖాను విద్యయందు తక్కువ. రాజకీయములయందు పట్టుదల యెక్కువ కలిగియుండెను.

డాక్టరు ఖాను పంజాబు విశ్వవిద్యాలయమున మెట్రీకు పరీక్షలో ప్రథమ శ్రేణిలో నుత్తీర్ణుడయ్యెను. తరు

నాత భూంభూయిలోని వైశ్యక భావాలలో డాక్టరు పరీక్షకొక సంవత్సరము మాత్రమేచదివి తండ్రిప్రోహ్నుహమున నింగ్లాండులోని వైశ్యవిద్యలో నున్నత పరీక్షలఁజదివెను.

పెద్దమూరుఁడింగ్లాండు పోవుటచే బంధువులకెంతో కష్టముకలిగి యెన్నోచూటలనిరి. ఎంతెంతో శ్రద్ధతో రేకముగఁ బ్రవర్తించిరి. కొంతఁలు “క్రైస్తవమత, మనలంబించి”ననిరి. కొంతఁలు “ఇంక ఇంగ్లాండునుండి నచ్చునా”యనిరి. మఱి కొంతఁలు “దొరరాణిఁ బెండ్లాడును వెలివేయఁబడును” అనిరి.

గృహభాను మాత్రము మెట్రికు పరీక్షలో నుత్తీరుడ గాకపోయెరు కాని తండ్రి యీ రెండవ పుత్రునిఁగూడ నింగ్లాండుకుఁ బంపనుత్సాహపడెను.

తండ్రిమరల గృహును చదివించి యెట్లైన నింగ్లాండుకు సంపదలచెను. కాని యాసంవత్సరములో వారికుటుంబములోని మూడు నిండుప్రాణములను మృత్యువు బలిఁ గొన్నది. ఇది మేకాక “ఇంగ్లాండులోని డాక్టరుభాను దొరరాణిని పెండ్లాడె” ననువార్తవచ్చినది. అందువలనను ద్వితీయ పుత్రునింగ్లాండు పంపెడు నుత్సాహము తగ్గిపోయినది. ఇదియే కాక గృహుచదువుటయే మానుకొనెను.

గృహభాను స్వల్పవిద్యఁ గలవాఁడైనను రాజకీయములయందు మిక్కిలి వివేకమును సంపాదించెను. తాను చదువుకాలమునందే జాతీయ సేవాదీక్షపూర్వకలెనని పట్టుకొనెను.

తన జాతీయదీక్షకు పునాదిగా సేనలో జేరి సైనికుడుగా పేగంగడలచెను. దరఖాసు పెట్టికొనెను. అన్ని విధముల పెద్దవంశముగోని వాడగుటచే దరఖాసుమంజూరైనది. కాని యింతలో నింటియిబ్బందులు వచ్చుటవలన నన్నిటితో గాటు దానికిని స్వస్తి చెప్పవలసి వచ్చెను.

అతడు సైన్యములో చేరక పోవుటలో మఱియొక కారణముకూడ గలదు. ఒక్కపక్షాదు ఒక సైనికుడు గఘూరు ఖానుగో “దొరలచే నితరజాతీయులు పరాభవింపబడుట నిత్యమును చూచితి”ననెను.

తరువాత గఘూరుఖాను ఒక సం॥ అలిఘరులో ఉద్దభాషాభ్యాసము జేసెను. తాను చదువు మానినది మొదలు జాతీయ విద్యయందభిమానము కలవాడయ్యెను. కనుకనే తన తాప్తమునందు జాతీయ పాఠశాలలను స్థాపింప ప్రయత్నించెను. కొంతవరకు గృతకృత్యుడయ్యెను.

అప్పటినుండి రాజకీయములయందు చొరవగా ప్రవేశింప మొదలిడెను. ప్రథమ మహాసంగ్రామానంతము భారతీయుల త్యాగమునకు ప్రతిఫలముగ రౌలుతాసనము ప్రాప్తమయ్యెను.

గఘూరుఖాను రౌలుతాసనము నివారింప మహాశక్తి ననుసరించెను. ఆ రోజులలో సరిహద్దు రాష్ట్రమునంతటను అద్భుతమైన హఠాత్తు జరిగినది. అప్పుడే గఘూరును జైలులో

పెట్టిరి. తండ్రి తన గ్రామములో గొప్పసభ జేసెను. లక్షల కొలది జనములాసభకువచ్చిరి, వృద్ధుడైన తండ్రియు జైలులో వడెను.

గఘ్నరునుజైలులోఁగూడ సంకెళ్ళతోనుంచి యచాయ కరమైన ఖేదీగాఁ జూచెనువారు. “బిడ్డకెక్కోరి శతవృద్ధుఁడు బెహరాంఖాను ఖేదీయయ్యెను. “వారిద్దరిని ఒకచోట నుండ నిండు” అని ప్రజలలోనాందోళనము చెలరేగినది. ప్రభుత్వము దృష్టినివది. తండ్రి కొడుకుల నిద్రతినొక్క చోట నేయుంచినది. కుమారుఁడు “తండ్రి! నాకై నీకును దుస్థితి సంతభ వించెనా?” అనెను. తండ్రి “నాయనా! ఇందులకై స్వీచింతింప కుము. నేనుమహదానందముతో నిన్నుఁజూడఁగోరి బంధితుఁడ నైతి” ననెను.

తరువాత పతానులు పెద్దపెట్టున నాందోళము గావించిరి. బ్రిటిషుద్యోగులకు తలయెత్తి సంచరించుట కష్టమయ్యెనచ్చట. వెంటనే యా తండ్రిబిడ్డల నిరువురను విడుదలజేసిరి. దానితో వారిపేరు సరిహద్దు రాష్ట్రముందేకాక యావద్భారతమున పేరుమోగినది.

అప్పటికి చదువుకై యింగ్లాండుకేగిన డాక్టరు ఖాను సాహెబు లండనులోని సెయింట్ థామసు ఆసుపత్రిలో యమ్. ఆర్. సి. యన్. డిగ్రీనిపొంది యుద్ధమునకు వెళ్ళెను. యుద్ధానంతరమాయన ఫ్రాన్సులో పనిచేయుచుండెను. ఆ సమయమునకే సరిగా సరిహద్దురాష్ట్రమున అందోళనము సాగెను. తనసోదరునుండి డాక్టరు ఖానుసాహెబు ఒకజాబును

[illegible]

ఈ వాక్య కొరకుగానము. ను హక్కుభావము తన
దొడ్డు-- నోము, - రుత్తికొను కట్టు స్పృహశీమునను మాలి
నచ్చెను. నచ్చున తొల ది పు నములకే సంగము? కైదా
యము పట్టినో? జీవించుచుండి యిదొక్కమునను గ జీ
నా మా? ప్త్యను. హా కినుచి నీ లభించుటయు దొడ్డు భావయ్యెను

నాటికి 7 పూజలును చాలవరకు కాలశని సంస్థకు
గల పవిత్రుని గ్రహించి కాలశని అష్టముల నలవరచుకొని
కాలశని నివాసములపై నాధారపడి, దాని యదుగు జాడ
లలో మెలగి దేశసేన చేసినట్లు కవిభూషణుండును.

గి. పూ. ౧. బాను మహాత్మ్యం గు-గగములను సూర్యు
విష్ణుస్వరూప యవన రహితములను, ఆయన కోరిన దేశ
సేన చేయుటను గురించి పదుమం దెను.

గవర్నరుగారు 1920 లో నాగపూరు కాంగ్రెసును హాసభకు విచ్చేసెను. నాటి కల్యాణతుల కిందోళ్లముఖోదముఖపాత్రనహించెను రాష్ట్రీయకాఖిలో, దనయధ్యక్షులవారికి తిలోదకములాగుంగెను. కల్యాణతుల కిందోళ్లముఖునగు అన్యతంత్ర దేశమున నుండరాదని యితర దేశములకు తిరిలిపోననుద్యోగించిన మహాజనీను శ్రమమునకు నాయకుండయ్యెను.

వికారకాండ: మాసములకే (1921 సం॥ లో) పాం
యర్ అగ్రతీషను శాసనప్రకాశము గిఘారుఖాను వి
కారాగారమందుంచబడెను

ఈ నిర్బంధమునకుఁ గారణము గిఘారుఖాను నా
పూరు కాంగ్రెసురండి స్వస్థానమునకు చేసిన వెంటనే నిర్వా
కాన్వితమునందు చుగ్గుగా పంజేయ జొచ్చెను. తొ
నొలఁదల గృహములలో నొక జాతీయ పాఠశాలను ని
ర్వహింపను. తమనాతె దానికి శాఖలుగ రాష్ట్రమునందు ప
తావులలో పాఠశాలలను స్థాపించునట్లొనెను. ఇందు సత
గ్రహమే మూర్తిములేదు. జాతీయ విద్యాభివృద్ధి యొక్క
గొప్ప కూశియును. ఇంతపూర్తిమునకే దొరతనమున
కన్న గుట్టినది.

బ్రిటిషుద్యోగులు గిఘారుఖానుతండ్రిగో “నీకొడు
కుంగేయులకు న్యతిశేకముగా ప్రచారము చేయుచున్నా
డనియు “రాష్ట్రములో నేయొక్కనికిగాని పట్టని యీ ప
శాలా నిర్వహణదీక్ష నీ కొడుకున కేలకావలసినచ్చినది.
సంసను మూయుంపుము. లేనిచో మీ కుటుంబమునకుఁ జా
చిక్కులు గాగలవనియు పదే పదే చెప్పచుండెడివారు.

తండ్రి కొడుకులచుద్ధ్య నీ ప్రసంగ మొకమారునచ్చిన
కొడుకు “నాయనా! నేడీసంస్థనుమూయమనిరి. రేపుమనసవ
జము నే నిషేధింతును. మానవలసిన దేనా? మనదేశీయపక్ష

దానితో తండ్రికి పోయి పము. పట్టుకల హెచ్చినవి. కొడుకున కన్నవిధముల సహాయముజేయ మొనరించెను. దొరల మాటలను పెడచెవిని పెట్టెను. దానితో గఘూరు ఖానుకు మూడేండ్ల కఠినకారాగార నివాసమేర్పడెను.

ఆ జైలులో చాలకష్టమేర్పడెను. డొపిరాడని యిరుక్కు గదిలో నుంచిరి. కఠినమెవననుచు చేయించిరి. పనిలేనవ్వ డెల కాలుసేతులకు సంకెళ్ళు తగిలించియే యుంచిరి. అంత టిలో నాతని శరీరము గుల్లబారినది. రక్తాతిసారము, నడుము నొప్పి హెచ్చయినవ.

దొరతనమువారు “స్వగ్రామమునందలి జాతీయసంస్థను మూయవక్కరలేదు కాని రాష్ట్రసంచారము మానినచో సెన్ను విడుతుమన గఘూరుఖానును క్షమాపణ కోరుమనిరి. అందుకు గఘూరుఖాను అంగీకరింపలేదు.

జైల్యందు సీచాతి సీచములగు లంచగొండితనము లధికముగనుండెడివి. కొందఱు శిక్షితులు లంచములిచ్చి పని చేయునవసరము లేకుండ ననుమతులకును, శిక్షల తగ్గిపు లకును, యత్నించి చిత్రాంశులగు చుండెడివారు. గఘూరుఖాను లంచము లిచ్చెడివారిని, లంచములు పట్టినవారిని చీవాట్లు పెట్టెడువాడెట,

ఒకనాడొక సిపాయి గఘూరుఖానుతో “అయ్యా! ఈ విధముగా మేము లంచములు పట్టినచో సుఖముగా జీవింపగలమా?”యని దీనముగా బ్రతిమాలెనట!

ఆ సిసాయి గఘూగఘాను బోధనములనువిని తన
సిసాయి వృత్తికి రాజీనామానిచ్చి వెడలిపోయెనట! అదివిని
దొరతనమువారు గఘూగఘానునుమరింత జాధింప దొడంగిరి.
మఱియు సచ్చటనుండి పంజాబు జైలునకు గఘూగఘానును
మార్చిరి.

ఖానుసర్వదా మహాత్ముని జీవితమును సవిమర్శముగా
సరింపుచు, నందలి నీయమముల నెక్కువగఁజాటి చు చుండెడు
వాడు. వారమునకొకదినముపన్నసించుట, ఒకదినముమానము
సహించుట, ననలంబించి యుండుటచే గఘూగఘానునకు
“సరిహద్దుగాంధి” బిరుదు వచ్చినది.

గఘూగఘాను తనపంజాబునైలుకాటములో భగవద్గీత
మొదలగు మతగ్రంథములను జదివెడువాఁడు. ఆ జైలునకు
ఆ సమయములోనే యండమాను దీవ్రలనుండి వచ్చిన విప్లవ
కారుఁడు భగత్ సింగముతో పరిచయమేర్పడి, తన్ముఖమున
నాధ్యాత్మిక విజ్ఞానము నలవడఁజేసికొనెను.

హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యముకొరకు గఘూగఘాను
“మతప్రాశస్త్యమును, దాని యావశ్యకతను, గుర్తెరుగని
వాఁడే మతపిచ్చిగలవాఁడగుచున్నాఁడు. ఆచరణలోలేని మత
విశ్వాసము తగదు. ఇస్లామతమనఁగా సగ చారము. శృద్ధా
ప్రేమల కలయిక ఆరాధన. మానవుఁడు ముముక్షువు కావలె
ననినచో ఏకేశ్వరోపాసన, సదాచార సంవృత్తి, సత్త్రియా
చరణ, లలనడిన చాలును” అని చెప్పచుండెడువాఁడు.

దేశీయ జనమైత్రిచే గృహారుఖానునకు, పరదేశీయుల మైత్రిచలన డాక్టరు ఖానుసాహెబుకును, సర్వమత సహాము విశాల దృష్టి యేర్పడినవి. ఒకసోదరుడు వృత్తిజీవనుడై మఱియొక సోదరుడు స్వచ్ఛందదేశే సేవకుడై ప్రసిద్ధిచెందిరి.

మఱియు గృహారుఖాను మతసఖ్యమునకు పరిసోధన పరిభాషతో నిల్చి చెప్పచుండెడివాడు.

“ప్రతి రైల్వేస్టేషనునందును పట్టణ మధ్యభాగముల నందును “హిందూవులకో, మహమ్మదీయులకో, హిందూవుల నీరు మహమ్మదీయులనీరు” అని యెందుకు భేదముపతిపాదించ వలెను? ఈ యిరుమతములవారు పరస్పరము ఒకరిపాత్రనుండి మఱొకరు నిర్మలజలమును గ్రహించుట దోషమని యెందు కనవలెను?”

ఈ రీతిగా గృహారుఖాను హిందూవుల మనస్సనజను, మహమ్మదీయుల నూనసములకును నొప్పికలుగఁజేయఁగూడ దను నుద్దేశముతోను, మతసఖ్యముకొరకు బోధించెడువాడు.

హిందూవుల గృహములయందువలెనే తనయింటికి హిందూవులు వచ్చినప్పుడు వారికి శాకాహారమిచ్చుటయెకాక తానుగూడ శాకాహారమే తినువాడట. ఒకప్పుడు దేవ దాసుగాంధీ గృహారుఖానుయింటిలో భోజనము చేయవలసి వచ్చెను. ఆయన యున్నంతవరకు (ఆ రెండుమూఁదోజాలు) గృహారుఖాను ఇంటిలోని వారందరు శాకాహారులయి మెలఁగుచుండిరి.

గర్భాశుభాను జేయనందుండునప్పుడును హిందూమతము దీని సఖ్యమునకుఁ బోలు పడెను. హిందూవుల నలసి గీతారహస్యము నెఱుఁగుచు, వారికిఁ జెప్పఁబరచునట్టి రహస్యములను బోధించెనువాఁడు.

ఒకనాఁడు మాల్వీ గర్భాశుభానుతో “మనమహమ్మదీయమతమును వృద్ధిచేయవలెనేగాని, పరమతముల సమక్షమున కేల” యని యెంతో విషయముగా బలెనట. హిందూలకు గర్భాశుభాను విగ్రహమంది యామాల్వీతో “మీబోటి మతిపిచ్చుగలవారి నలసినే భారతములోనున్న మహమ్మదీయులు, హిందువులు పరస్పరము ద్వేషించుకొనుట, చంపుకొనుట, సాగుచున్నవి వేలకొలది జనులుభయపక్షమునందు మరణించిరి. ఇందు తెలియనివారు, మతముల యావశ్యకతను గుర్తించనేరని టాబోంబును ఇంత యనరము సంభవించుచున్నను బుద్ధి తెచ్చుకొనరే” యని మంఠించెనువాఁడట.

“మఱియు వారు విగ్రహారాధకులయినచో మనము గోరీలను పూజించుటలేదా? అరములేని యీపూజలు సార్థకములనుకొని పరస్పర వినాశకరచర్యలను కల్పించుటకంటె వివేక హీనత కలదా?” యనియు బోధించెనువాఁడట.

మఱియు “భరిగిన కాలములందుగల విద్వేష విధ్వంసక చర్యలను ఘరల త్రవ్వకొని, సామాన్య ప్రజానీకము నుసికొల్పి, హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యమును చెడునట్లు చేసి భారతదేశవృద్ధిని విధ్వంసముచేయు వివేకహీనులుగా నుండఁ బోవు”డని యెలుగైతి ప్రబోధించెనువాఁడు.

“శివాజి చెడ్డవాడని మహమ్మదీయులును, “బౌరంగ జేబు చెడ్డవాడని హిందువులును, తలఁచి తలఁచి వివాద పడి విధ్వంసకచర్యలకుదిగి మన దేశమును మరల పరి దేశీయుల కానిన పాలనలోనికి దింపకుడని హుంకరించెను.

“మతక రలను, మతపిచ్చిని. మతమునందలి యవివేక వాక్యములను, పరులనలన వినియు, తాను స్వయముగాఁ జూచియు, వెకిలినవ్వుతో చప్పరించెడువాడట.

గఘ్నారుఖారు సరిహద్దురాష్ట్రమున స్వచ్ఛంద సేవా దళమును సమకూర్చెను. ఆ దళములోని విద్యావంతులు నియమవంతులు, బలవంతులు, పతానులను స్వైరవిహారముల నుండి, లూటీలనుండి మఱలించిరి.

మఱియు వారు వారికి విద్యావిధానశిక్షణము నొసంగిరి మంచితటలు క్లాట్లు నేర్పిరి. వివాహాదికములందు మితవ్యయమును నియమించిరి. అన్ని పనులయందు సలహాదారుఁడుగాను, నాయకుడుగాను, గఘ్నారుఖానునుఁ జూచుచుండిరి. ఆ సరిహద్దునందు గఘ్నారుఖాను చెప్పినది వేదములోని మాటగా అంగీకరింపఁగల తల దాల్చిరి.

గఘ్నారుఖాను నాయకుఁడై ప్రజల యాదరాభిమానములను మోఱఁగొని, వారిలోని దుష్టాచారములను తొలగించి, సంఘశ్రేయస్సుకై సంఘసంస్కారము గూడనల్పెను.

ఆ దళమువాతందరు తమ సంఘసంస్కారణ పద్ధతిచే తమకుఁ గల్గిన సుఖమునుగాంచి తమనాయకుని మహోపకారమును, మహోదారతను మెచ్చుకొనిరి.

ఆ దళము క్రమముగా కార్మికులను సంస్కరించు లి సమగ్రకార్యక్రమము కొనసాగించు సంఘార్థరాజకీయ సంస్థగా 1929లో పరివర్తనమయి యెను. అప్పటినుండియు నా దళమునకు “ఎజ్జుచొక్కాలదళ”మని పేరువచ్చెను.

మంచి తనమున మించుచు జాతీయ రాజనీయకము లతో వెలుగుచున్న యాదళము బ్రిటిషుద్యోగులకు కంటక మయినదనినచో ఆయుద్యోగుల, కుతంతము పాటుటలేదని వేటుగాఁ జెప్పవలెనా?

బ్రిటిషుద్యోగులీ యెజ్జుచొక్కాల దళమును విప్లవ సంఘముగా దూషించిరి. నిజమరయగా వారట్టివారుకారు. మొదట తెల్లూదీదుస్తులతోనే నిర్మింపబడిన యీ యూని ఘరము త్వరలో మలినములు కాకుండుట కెజ్జురంగుదుస్తుల గ మార్చబడినది.

ఈ సేవకదళము ముఖ్యముగా కార్మికులను సంస్కరి సంబంధించిన కార్యక్రమము ననుసరించి, విదేశీవస్తుశాలలు, కల్లుదుకాణము మొదలగువానివద్ద పికిటింగుచేయ సాగెను.

వారనుదినము దేశీయవ్యాయామమును సైనిక పద్ధ తితో క్రమశిక్షణతోను నెఱపుచుండిరి. పాదకారులై చాల దూరము నడచివచ్చుట, హస్తమునందు లాఠీలు, ఆయుధ ములు లేకుండఁదిరుగుట, ఎట్టి కఠినశిక్ష నైన ననుభవించుట, శిక్షాకాలమునందు నధికారులయందు స్వత్రప్రసారన కలిగి మెలఁగుట, ఆ దళములోని ముఖ్యమయిన డ్రాట్టుబాటులు.

ప్రేమ సమయమున యీ సంఘమును ఆక్రమ సంఘమున
 నొకరినొకరుగా పోషింపింపి. పోషించి పోషించు పోషించి
 పోషించి పోషించుగా పోషించు. ఆ సమయమున తులన
 పోషించి గొప్పిరి. లాగిలలో మోషించి. అనమోషించి. 4
 పోషించి తపోషించి దానపురోషించి కారణముయ్యెను.
 పోషించి పోషించి పోషించి యాసమ పోషించి పోషించి
 పోషించి.

స్వాతిల్యోగమును అహింసయును ప్రాతిపదికగా భార
 పాగిగిమ్మ నానమును గోపించి దేశాధిపతిలపై పోషించి
 ప్రాతిపదికగా పోషించి యత్నాచారములు, నాటికలు చూపి
 పోషించి పోషించి, పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి
 పోషించి.

గొప్పిరి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి
 పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి
 పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి
 పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి పోషించి

డాక్టరు భానుసాహెబు:

వీరి కుటుంబమున. గల కార్మికసంఘము కొంతయో
 గొప్పయో డాక్టరునందుండి పోషించి పోషించి పోషించి
 తనమువారు డాక్టరు భానుసాహెబునుకూడ కారాగారము
 నందుంచిరి.

డాక్టరు భానుసాహెబు కారాగారమున కేగుటమును
 ఆయన కంగవత్తికిని, డాక్టరు భానుసాహెబు, ఎటునంది
 యాంగ్లేయ సైన్యోద్యోగులు మిత్రులుగా నుండువారో

నూనెను. అప్పుటి గిన్నెనుగతి ప్రాసాదము డాక్టరుఖాను
 ఆంగ్ల భార్యతో మిగుల చనువుగానుండి స్రావించుము నిరువురును
 ఒకచోటఁగూడి కాలమును సంజోమముగ గడపుచుండెడు
 నారట. గిన్నెనుగూడ డాక్టరుఖానునకు సోనరుడునలె
 మెలుఁగఁడివాడట.

డాక్టరుఖాను కుమారుడొకడు మెట్టిపాపాగ్రయి
 అప్పుడు చదువనేఁగను అతని కుమార్తెయు, తమ్ముని
 కూతురును ఆంగ్ల పాఠశాలలోనే చదివిరి.

కాదుకాని డాక్టరు మొఠిభార్య కుమారుడు
 ఇంగ్లండులో పిలిచి ఇంజనీరుగ వ్రాసెను.
 రెండవ కుమారుడు హిందూ దేశమునట డెబ్బదెనిమిది దిన
 మును నిరసన వతడికి బూని ప్రసాదించిన త్యాగమూరి.
 ఇతఁడే ఉదయఖాను. ఇతఁడు కోళ్ళ పరిశ్రమలో నేర్పు
 సంపాదించి యందున్నతిపదవి నొంద నింగ్లాండునకు పయన
 మయ్యెఁగానె. పన్ను కట్టలేదని నిర్బంధింపబడెను.

గృహమును పెద్దకొడుకు ఆబుల్ గని సంచదార పరి
 శ్రమలో చతురత నేర్వలెనని రెండెండ్లు ఇంగ్లండులోను,
 కొన్ని సంవత్సరాలు అమెరికాలోను, కాలము గడిపెను.

ఖానురెండవ కొడుకు ఆబుల్ హాల్ మొన్నటివరకచ
 టనే చదువుచుండెను. వీరికాంగ్లేయీధికారులును, వారిపజల
 తోను, శత్రుత్వమని భావించువారు ఇప్పుడైన నిజముగ హిం
 తురుగాక!

భానుస్తోత్రములు తుదికారాగార శిక్షలో కాలపరిమితి లేకయేయండి. మీరు తపసినులను చెల్లించిరి. అయినను పనులు చెల్లించుచుండ నిషేధప్రబోధములు కల్గింతురేమో యను ననుమానమున బంధింపబడిరి. రాజుతలచుకొన్నచో శిక్షించుటకు కారణము దొరకకపోవునా?

తాకరు భానుసాహెబు రెండవ కుమారుడగు ఉబే దుల్లాభానుపేరిట కొంతభూమికలదు. దానికి చెల్లింప వలసినది చాలపెద్దమొత్తము. అందుమూడువంతులు చెల్లింపబడినది. ఇంక మూడువంతులు మాత్రము చెల్లింపవలసి యున్నది. దీనిని నెవముగాఁ దీసికొని ప్రాతపగను సాధించుటకు బంధించిరి. ఉబేదుల్లాభాను చెరసదా కారాగారమున నుంచబడెను.

జైలులోని పరిస్థితులు చాలసహాయముగా నున్నందున వానిని చక్కఁబెట్టించుటకు 38 దినములు నిరశన వ్రతము గట్టి పట్టుదలతో నెఱపెను. వెంటనే యతని యారోగ్యముచెడెను. వెంటనే ఆ ఉబేదుల్లాభానును విడిచివేసిరి.

ఆతఁడు తండ్రివద్ద రెండునెలలు మందుపుచ్చుకున్న తరువాతనే యారోగ్యదశకు వచ్చెను. ఆరోగ్యవంతుడయిన వెంటనే తన స్వగ్రామమునకు వెళ్ళెను. వెంటనే దొర తనమువారు ఆర్డినెన్సుపేరిట అతనిని మరల నిర్బంధించిరి.

ఆర్డినెన్సు పుట్టించి యమలు జరుపుటకు దర్బారు పిలుపు నిరసించుటే కారణమని ప్రభుత్వము చెప్పుచుండెడిది.

డాక్టరు ఖానుసా హేబును, నెహ్రూ పరిషత్తును, అలహాబాదులో క్రిష్ణమను పండుగదినములయందు నొక్క చోటనుండియే కాలక్షేపము జేయదలచుకొనిరి. ఆ మైత్రిలో నేమిపుట్టునోయని భయపడి ప్రభుత్వ ము యిరువురను ఆదినములయందు దూరప్రదేశములయందు వేరుగా నిర్బంధించిరి.

ఆ సమయముననే డాక్టరు ఖానుపైదళకుమారుడు సీమనుండి స్వదేశముచేరి గాఢీయ కాంగ్రెసు కమిటీకి కార్యదర్శికా నియమింపబడెను. ఆ దైర్యశాలియగు సాదుల్లా ఖానును గూడ నిర్బంధించి తండ్రిలను గొనిపోవు ప్రత్యేకపు రైలులో నెక్కించిరి.

అప్పటికి రెండు దినముల క్రిందటనే స్వగ్రామమునను వచ్చిన డాక్టరు ఖానుభార్యపిల్లలు మున్నగు కుటుంబమంతయు నొక కేయి గాఢనిద్రలో నుండు సమయమున పోలీసువారు ఇంటిసోదాకైనచ్చి వెంటనే కొల్లు ఖాళీ చేయవలసినదని హాం గామా చేసిరి.

డాక్టరు ఖానురెండవ కుమారుడుగు ఉబేదుల్లా ఖాను నవ్వాజ్ అరెస్టుచేసి నిర్బంధించిరి. ఇతఁడప్పుడనా రోగ్యవంతుఁడుగా నేయుండెను.

తండ్రిని బిడ్డలను ఒకే సమయమున నిర్బంధించినను వారిలో నే యిరువురనుగాని శిల్పి యొకేజైలులో నుంచుట కష్టపడక ప్రభుత్వము డాక్టరు ఖానును అలహాబాదులోని నైస్ చైరసాలకును, గఫూరు ఖానును హజారీ బాగు చైరసాల

పను, సాదుల్లాఖానును వాగ్దాసి జెలుసును, ఉల్లేఖుల్లా
ఖానును మఱియొక చోటునకును, తీసికొనిపోయి నిర్భంధించి.

ఉల్లేఖుల్లాఖాను నిరశన చిత్రమువలంబించెను. ఆ సమ
యమున నతఁడు చనిపోవనున్నాడని తెలియవచ్చినను ఆ
సోదరులించుకయు చలించలేదు.

బాలకులాకా! భానుసోదరుల సద్గుణముల నర్జనా
తీతములని తెలిసికొంటికిదా! వారు పాటిలేని త్యాగధరులు.

తమ దేశ ప్రజల సుఖమునకై తమ దేశ స్వాతంత్ర్య
సిద్ధికై తమ పర్యవ్యమును విడనాడి తమ జీవితములను కష్టముల
పాలుజేసికొనిన త్యాగజీవనులుకదా!

వీరి త్యాగదీక్ష, శాశ్వతనిర్బంధము స్వేచ్ఛా
ప్రవృత్తియు, వారి యనుయాయుల సంపత్తి నుత్సాహవంత
లను జేయుట కుపకరించినవి.

ఏ సమయము నందైనను వారు దౌర్జన్య ప్రోత్సాహ
కులు. దౌర్జన్యవాదులు, దౌర్జన్య బోధకులును కాలేదు.
అయినచో నెప్పుడో యురికంబముల కెక్కడివారేకదా!

వారు జెలువో బంధింపఁబడుటయు, విడువఁబడుట యు
కష్టము లనుభవించుటయు వారికది స్వభావ జీవన మయినది
వారి యాచర్యజీవనము మఱవఁదగినదికాదు.

